

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

26E JAARGANG

WOENSDAG 17 DECEMBER 1941

No. 1352

BERICHT.**ONDERBREKING DER UITGAVE „ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN“.**

Tot onze groote spijt moeten wij onzen lezers mededeeling doen van het feit, dat wij van het Rijksbureau voor de Grafische Industrie te Amsterdam bericht ontvingen, dat met ingang van 1 Januari a.s. door ons niet meer mag worden beschikt over papier tot het voortzetten van onze uitgave. Hoewel het nog niet volkomen buitengesloten geacht moet worden, dat de Commissie voor de Persreorganisatie in Nederland termen aanwezig zal achten om, gelet op het bijzondere karakter van ons weekblad, voor ons nog gedurende eenigen tijd een uitzondering te maken (men was op ons eerste verzoek direct zoo vriendelijk den datum van stopzetting onzer uitgave, die aanvankelijk op 15 dezer was gesteld, te willen verschuiven tot ultimo dezer, waardoor wij in staat worden gesteld onzen jaargang geheel af te werken) meenen wij toch verplicht te zijn onzen abonneés mede te deelen, dat wij hun vermoedelijk van 1 Januari 1942 af ons blad voorloopig niet meer zullen kunnen toezenden.

Uit den aard der zaak brengt dit met zich, dat wij reeds ontvangen abonnementsgelden over 1942 zullen restitueeren, zoodra het verbod tot verschijning van de overheid definitief is. De leden van het Nederlandsch Economisch Instituut, die ons weekblad gratis ontvangen, zullen in dat geval van dit Instituut naar aanleiding van het bovenstaande een speciale mededeeling ontvangen.

Wij willen niet nalaten bij deze gelegenheid onze lezers te danken voor de telkens weer van hen ontvangen blijken van medeleven.

M. C.

Rotterdam, 16 December 1941.

INHOUD.

Ziekenfondsenbesluit door <i>J. A. Berger</i>	710
De huren der woningwetwoningen door <i>Dr. Ir. H. G. van Beusekom</i>	713
Tinproductie in oorlogsgebied door <i>J. Willems</i>	716
Administratieve vereenvoudiging door <i>D. B. Baarslag</i> ..	719
Aanteekeningen.	
Wijziging in het Curatorium van het Nederlandsch Economisch Instituut	720
Boekbesprekingen.	
<i>L. J. Zimmerman</i> : Sparen, beleggen en investeren in de economische literatuur.	
<i>H. Drahot</i> : Sparen, Horten und Zins in der modernen Geldtheorie, ins besondere bei John Maynard Keynes, bespr. door <i>C. Goedhart</i>	720
<i>Dr. W. Rentrop</i> en <i>H. Kayser</i> : Preispolitik und Preisüberwachung in Europa nebst den wichtigsten gesetzlichen Bestimmungen, bespr. door <i>H. W. Lambers</i>	721
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	722
Maandcijfers.	
Gecombineerde maandstaat van de vier Nederlandsche groote banken en het Nederlandsche bedrijf der Nederlandsche Handel Maatschappij	723
Statistieken.	
Bankdisconto's - Wisselkoersen - Bankstaten ..	723—724

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de *geldmarkt* hebben zich geen verschuivingen van beteekenis voorgedaan. De markt kan ruimschoots voorzien in de behoeften van de schatkist. Wanneer zich geen bijzondere, onverwachte, ontwikkeling voordoet terzake van de biljettencirculatie mag men aannemen, dat voorloopig de schatkist geen beroep meer op de centrale bank zal behoeven te doen.

Zoals wij in ons vorige overzicht reeds hebben vermeld, heeft sedert het uitbreken van het conflict in het Verre Oosten de *obligatiemarkt* een reactie ondergaan, die echter voor de binnenlandsche obligatiën betrekkelijk beperkt bleef. De $3-3\frac{1}{2}$ pCt. Nederland sloot de week op $92\frac{7}{16}$ na een opening op $92\frac{1}{2}$ en een slotkoers in de voorgaande week van $93\frac{5}{16}$. Per saldo heeft dus deze leening nog geen procent moeten prijsgeven. De nieuwe $3\frac{1}{2}$ pCt. leening 1941 sloot op $95\frac{13}{16}$ tegen een opening op 96, na een koers in de voorgaande week van $96\frac{7}{16}$, een daling dus met minder dan $\frac{3}{4}$ pCt. De 4 pCt. leening 1941 sloot de verslagweek op $100\frac{5}{16}$, na een slotkoers in de vorige week van $100\frac{7}{16}$ pCt., een daling dus met minder dan $\frac{1}{4}$ pCt. Alles bijeen genomen is dus de reactie op de inheemsche obligatiemarkt beperkt gebleven.

Veel krachtiger was natuurlijk de daling voor Indische obligatiën, die ongeveer $5\frac{1}{2}$ pCt. moesten prijsgeven. Daarbij moet worden bedacht, dat sedert geruimen tijd de Indische staatsleeningen vrij belangrijk „overschat“ waren in verhouding tot de Nederlandsche staatsfondsen. Die overschatting beliep meerdere procenten en moest in verband staan met het feit, dat de houders dezer stukken de keus hebben tusschen Indische en Nederlandsche munt, hetgeen op sommige koopers een zekere aantrekkingskracht uitoefende en hun een agio deed betalen. Thans is de situatie omgekeerd en zijn Indische obligatiën onderschat, ondanks de garantie voor hoofdsom en rente door het moederland.

De *aandeelenmarkt* heeft, zoals reeds verleden week gemeld, vooral voor Indische waarden in de eerste helft der week een krachtige koersreactie getoond. Die daling bereikte Donderdag haar dieptepunt. Op Vrijdag trad een zeer belangrijk herstel in, terwijl de week in prijshoudende stemming sloot. De op Donderdag tot stand gekomen koersen voor Indische aandelen, scheepvaart- en petroleumwaarden waren grosso modo 20 tot 30 pCt. van de effectieve waarden beneden het peil van vóór het uitbreken van den oorlog in den Pacific. Reeds tegen slotbeurs op dien dag begon de opinie de overhand te krijgen, dat de reactie te ver was gegaan. Nabeurs werden enkele fondsen belangrijk hooger afgedaan dan den tot stand gekomen officieelen koers. Vrijdag was dienovereenkomstig de beurs over de geheele linie voor Indische waarden veel vaster. Stijgingen van tientallen punten waren heel normaal. De binnenlandsche aandelenmarkt, die in het begin van de week in tegenstelling met de Indische markt vaster gestemd was, heeft sindsdien een reactie te zien gegeven, die echter geen grooten omvang aannam.

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

ZIEKENFONDSENBSLUIT.

De 1e November 1941 heeft een zeer belangrijke verandering in onze Sociale Verzekeringswetgeving gebracht, namelijk het Ziekenfondsenbesluit, hetwelk de geneeskundige behandeling regelt van de arbeiders, die krachtens de Ziektewet zijn verzekerd.

De geschiedenis vóór 1941.

Men kan van deze wettelijk geregelde geneeskundige verzorging nu niet direct zeggen, dat ze uit de lucht is komen vallen. Reeds Minister Talma had in zijn eerste ontwerp-Ziektewet naast de geldelijke uitkering de geneeskundige behandeling van den verzekerden arbeider en van zijn gezin opgenomen. Ook de Duitse Ziektewet gaf naast de geldelijke uitkering geneeskundige behandeling, terwijl wij dit ook in onze Ongevallenwet reeds kenden.

Tegen het ontwerp-Talma rezen van verschillende zijden bezwaren en de meeste bezwaren kwamen van onverzekerde medische zijde. Een groot aantal hoogleraren-medicijnen toch wees in een adres aan de Staten-Generaal op het onwenselijke, de geneeskundige behandeling en de uitkering aan elkaar te koppelen. Juist in verband met de ervaringen, in Duitsland met de Ziektewet opgedaan, wezen zij deze samen koppeling af. Voor dit zeer gewichtige argument en ook nog voor andere argumenten zwichtte Minister Talma. De geneeskundige behandeling werd uit de Ziektewet gelicht.

Natuurlijk verwekte dit weer een fel verzet van andere zijde. Ik herinner hier slechts aan de in de Kamer gebruikte uitdrukkingen als „Dokterstijrannie” en „Een Ziektewet zonder geneeskundige behandeling is als een hazepaper zonder haas”.

Het is natuurlijk wel heel onjuist te menen, dat deze hoogleraren-medicijnen niet inzagen, van welk een betekenis een goede geneeskundige verzorging van de arbeidersklasse is. Ook zij stonden deze goede geneeskundige verzorging voor, maar zij meenden, dat deze in het gedrang zou komen, indien zij werd gekoppeld aan de geldelijke uitkering. Met het verwijderen uit de wet van de geneeskundige behandeling werden de tegenstellingen niet opgelost, integendeel, de partijen in dezen kwamen feller dan ooit tevoren tegenover elkander te staan. Minister Talma had immers in de Ziektewet de organisatie der ziekenfondsen — dit zijn die organen, welke zich bezighouden met de geneeskundige behandeling der arbeiders — getracht te regelen. Maar ook deze regeling in de wet ten aanzien van de ziekenfondsen bracht nieuwe strijd. Van arbeiders-zijde werd gepropageerd, dat fondsen moesten worden opgericht, waarvan de *bestuursmacht uitsluitend in handen van de arbeiders was*. Van de zijde van de artsen werd vertegenwoordiging in het bestuur geëist. De wederzijds uitgesproken harde woorden hebben een grote verbittering gewekt. Men vertrouwde elkaar niet meer en inderdaad scheen toen deze bestuurskwestie een zeer belangrijke, principiële zaak. De artsen meenden, dat, indien ze geen zeggingschap in het bestuur zouden hebben, ze in loondienst zouden komen van het fondsbestuur. De arbeiders meenden, dat, indien er artsen in het bestuur waren, deze uitsluitend zouden letten op hun eigen belangen en de goede verzorging uit het oog zouden verliezen.

Een tweede zeer belangrijk verschil was de *vrije artsenkeuze*. De medici stonden kan staan nu nog op het standpunt, dat ieder zich moet kunnen verzekeren van de hulp van die arts, aan wie hij zijn vertrouwen wil schenken. De artsen immers, zo was en is het betoog, geven naast de medische verzorging in zeer vele gevallen ook een zeer grote morele steun aan het gezin. Er ontstaat immers in de loop der jaren dikwijls een grote en zeer innige band tusschen de familie en de arts en dit vertrouwen, in de artsen gesteld, kan van zeer grote invloed zijn op het succes der beoogde therapie.

Niet aldus redeneerden de Onderlinge Ziekenfondsen.

Zij meenden, dat het vooral om financiële redenen gewenst was, vaste artsen in dienst van het fonds te nemen. Ze dachten daardoor goedkoper te kunnen werken en of de premien laag te kunnen houden, of voor dezelfde premien meer te kunnen geven.

Zo waren dus de zaken in de jaren 1911—1914.

De ontwikkeling van het ziekenfondswezen.

Omstreeks die tijd was er in ons land al een vrij groot aantal ziekenfondsen. Het ziekenfondswezen is in ons land zeker al een 140 jaren oud.

De in 1911 bestaande ziekenfondsen kunnen wij verdelen in 4 groepen:

1e. Onderlinge Fondsen; dit zijn de fondsen door arbeiders zelf bestuurd;

2e. Ondernemingsfondsen; fondsen aan één of meerdere ondernemingen verbonden;

3e. Fondsen van particuliere verzekeringsmaatschappijen, waarbij dus een bepaald winstbejag voorzit;

4e. zgn. Doktersfondsen; dit waren de fondsen van de artsen zelf, die het fonds zelf bestuurden en administreerden en wekelijks bij hun verzekerden zeer lage premien lieten ophalen.

De Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, wakker geschud, werd gedwongen opnieuw haar standpunt inzake het ziekenfonds nader te bepalen, want ook in vroegere jaren had de Maatschappij reeds veel aandacht aan dit vraagstuk geschonken. (De beste documentatie over het ziekenfondswezen is door de Maatschappij voor Geneeskunst geleverd). Zij adviseerde al haar afdelingen zelf ziekenfondsen op te richten. Zij ontwierp voor deze Maatschappij-Ziekenfondsen (ook wel genoemd Afdelings-Ziekenfondsen), de statuten en de reglementen. De bestuursaanstelling was zodanig, dat artsen en apothekers (dit zijn de deelnemers) en vertegenwoordigers uit de verzekerden het bestuur vormden. Het andere hoofdbeginsel, de vrije artsenkeuze, hadden ze ook geregeld door te bepalen, dat ieder lid van de Maatschappij zich aan het ziekenfonds kon verbinden.

Een onmiddellijk gevolg van het optreden van de Maatschappij-Fondsen was de omzetting van een aantal Doktersfondsen in Maatschappij-Fondsen.

De oprichting dezer Maatschappij-Fondsen is voor de geneeskundige verzorging van de arbeidersklasse in ons land van de allergrootste betekenis geweest. Niemand behoeft zich gekrenkt te gevoelen, indien wordt gezegd, dat het pionierswerk voor het gehele land door de Maatschappij-Fondsen is verricht. Deze Maatschappij-Fondsen gingen er toe over, een veel meer uitgebreide geneeskundige behandeling te geven. Had de geneeskundige behandeling zich in het verleden bepaald tot de behandeling van de huisartsen, er kwam bij specialistische hulp, verloskundige hulp, later conserverende tandheelkundige hulp en nog later radio-therapeutische hulp en ziekenhuisverpleging bij een aantal fondsen.

Tegelijkertijd werd het zgn. bindend-besluit getroffen. Dit besluit hield in, dat de leden der Maatschappij zich niet zouden verbinden aan fondsen, welke niet aan deze voorwaarden voldeden.

Van hoe grote betekenis het ziekenfondswezen in ons land is geworden, blijkt wel uit het volgende overzicht van de stand van het aantal verzekerden op 1 Jan. 1940: van de 8.833.977 inwoners waren er 4.025.541 verzekerd bij een ziekenfonds; dat is 456 op elke 1000 inwoners.

De verdeling van deze leden over de verschillende ziekenfondsen was op 1 Januari 1940 als volgt:

bij de Doktersfondsen en Maatschappij-Fondsen	1.563.099
„ „ Onderlinge Fondsen	1.739.128
„ „ Ondernemingsfondsen	363.162
„ „ Overige Fondsen	360.152

Totaal 4.025.541

Men ziet, dat het ziekenfondswezen in ons land een ontzaglijke vlucht heeft genomen en dat, ondanks het

feit, dat Minister Talma de geneeskundige behandeling uit de wet heeft gelicht, toch kan worden gezegd, dat er een vrij behoorlijke geneeskundige verzorging was. Wij geloven niet te bound te spreken, indien wij beweren, dat de verzekering voor de geneeskundige behandeling in Nederland de best geslaagde vrijwillige verzekering ter wereld was.

Problemen bij de organisatie der ziekenfondsen.

Ook om andere redenen menen wij, dat het besluit van Minister Talma juist was. Alle argumenten op te sommen heeft weinig zin, maar wij wijzen degenen, die thans nog voorstanders zijn van het systeem koppeling van uitkering en behandeling van ziekte aan elkaar, op de uitspraak van Dr. L. Conti, Führer van de Deutsche Aerzteschaft, tevens belast met het Departement van Volksgezondheid, voorkomende in het nummer van het Deutsche Aerzteblatt van 4 Januari 1941. In dit blad geeft hij als zijn mening te kennen, dat aan de Duitse sociale verzekering twee grote fouten kleven: ten eerste dwingt zij de arts, die slechts vertrouwensman, slechts helper van zijn volk en als zodanig bewaarder van de volksgezondheid is, tot de rol van een orgaan van bewaking en toezicht, terwijl verder de tegenwoordige ziekteverzekering de patiënt stoort in zijn streven, in geen geval ziek of zo min mogelijk ziek te zijn en bij ziekte zo spoedig mogelijk weer gezond te worden. Dr. Conti zegt zelf, dat dit zeer kras is uitgedrukt, doch naar zijn mening zijn in de bouw der gehele ziekteverzekering psychologische fouten, welke zeer moeilijk, op het ogenblik zelfs onmogelijk, uit de weg te ruimen zijn. In het vervolg van het artikel spreekt hij ook nog over de vrije artskenkeuze; deze noemt hij onontbeerlijk in verband met het vertrouwen in de arts. Hiermede verwerpt hij ook iedere gedachte, die van de arts een ambtenaar wil maken.

Deze uitspraak, na 70 jaar bestaan van de Duitse regelingen, gedaan door een dergelijke onverdachte getuige, zegt naar onze mening voldoende.

Ook de vrije artskenkeuze is onzes inziens het enige juiste standpunt. Het is in de praktijk trouwens geen omstrede kwestie meer. Slechts een enkel Onderling Fonds kent nog het instituut van vaste in loondienst zijnde artsen. De meeste Onderlinge Fondsen hebben al lang de vrije artskenkeuze ingevoerd, indien ze dit althans konden doen. Het bezwaar, dat tegen vrije artskenkeuze werd aangevoerd, namelijk dat sommige artsen een veel te groot aantal personen zouden moeten behandelen, kan worden voorkomen, indien wordt vastgesteld, dat ten name van een bepaalde arts niet meer dan 2500 of 3000 verzekerden mogen worden ingeschreven.

Blijft tenslotte over de bestuurskwestie.

De bewering, dat de artsen de bestuursmacht opeisten uit eigen belang, is in de praktijk wel gebleken onjuist te zijn. Integendeel, bij het vergelijken van de artsen-honoraria valt het op, dat er Maatschappij-Fondsen zijn, welke het laagste honorarium betalen, terwijl toch de artsen de bepaling der honoraria in handen hebben. Evenmin kan worden gezegd, dat de Maatschappij-Fondsen in de verstrekking achterblijven bij Onderlinge Fondsen. In mijn jarenlange aanraking met het ziekenfondswezen is mij steeds opgevallen, dat in de besturen der Maatschappij-Fondsen nimmer behoefde te worden gestemd en dat er in de boezem van de besturen de beste verstandhouding was. Dat niettemin deze kwestie tot zelfs op deze dag een rol is blijven spelen, is mijns inziens meer een zaak van wantrouwen dan van practijk.

Er is bovendien nog een praktische reden, waarom artsen in de fondsbesturen zitting moeten hebben en wel deze, dat het niet wenselijk is de besturen uitsluitend te doen bestaan uit leken. Elk fondsbestuur moet ten aanzien van de receptuur, van de geneeskundige behandeling of van de opname in ziekenhuizen een aantal medische kwesties bespreken, die alleen door medici

kunnen worden uitgemaakt. Ook de regeling van honoraria voor specialisten kan uitsluitend door medici geschieden. Elk ziekenfonds heeft dit in de loop der jaren moeten erkennen en heeft zelf artsen in de besturen opgenomen of een medische commissie in het leven geroepen. Principieel verschil is er dus eigenlijk niet meer. Het was alleen het redden van de schijn en van de figuur.

Op eventuele andere strijdfragen, zoals de specialisten-kwesties, welstandsgrens, enz., ga ik hier niet dieper in, omdat ze te veel technische uiteenzettingen zouden vragen.

Het ligt voor de hand, dat het ziekenfondswezen de aandacht van werkgevers, werknemers en van verschillende groepen der bevolking bleef vragen. De regeling, zoals die door Minister Talma was neergelegd in de Ziekte-wet 1913, werd bij de voorstellen tot wijziging der Ziekte-wet in 1919 uit de wet gelicht.

De Staatscommissie Koolen en het Unificatie-rapport.

Minister Aalberse stelde in 1919 een Staatscommissie in, de commissie Koolen, die een ontwerp van wet voorbereidde. In Augustus 1920 werd door Minister Aalberse een wetsontwerp tot regeling van de ziekenverzorging ingediend.

Wij kunnen hier niet verder ingaan op de verschillende nota's van wijzigingen, die in dit wetsontwerp werden voorgesteld. Het is wel van belang er op te wijzen, dat van de zijde der vakbeweging in de loop van het jaar 1922 met de Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst besprekingen werden gevoerd over het ziekenfondswezen.

Het gevolg van deze besprekingen was, dat vertegenwoordigers der Landelijke Vakcentrales van Arbeiders, van de Maatschappij van Geneeskunst, van de Maatschappij van Pharmacie, van de Maatschappij van Tandheelkunde en vertegenwoordigers der ziekenfondsen besprekingen hebben gevoerd, welke hebben geleid tot het zgn. Unificatie-rapport 1925. In dit Unificatie-rapport werden de strijdfragen, die vroeger waren gerezen, opgelost.

Op blz. 8 van dat rapport wordt o. a. gezegd: „het meerendeel der Commissie acht het om verschillende redenen gewenscht, dat de genoemde 3 groepen (dat zijn artsen, apothekers en verzekerden) met volle rechten in de fondsbesturen worden opgenomen”. Behalve motieven van praktische aard liggen bij deze aan het woord zijnde leden aan hun opvatting ook overwegingen van ideële aard ten grondslag. Men meende namelijk, dat het in het belang van het ziekenfondswezen zou zijn, indien de fondsen zouden worden tot instituten, welke door verzekerden, medici, apothekers en tandartsen samen werden gedragen.

Helaas is dit rapport geen werkelijkheid geworden, maar er blijkt naar mijn mening voldoende uit, dat tenslotte in een rustige sfeer van grote groepen belanghebbenden overeenstemming is te krijgen.

Wij betreuren het, dat het nieuwe ziekenfondsenbesluit zich niet met de bestuurssamenstelling bemoeit, omdat daardoor de strijd op het gebied van de ziekenfondsen opnieuw is versterkt en aanleiding geeft tot een naar mijn mening nodeloos dure concurrentie tussen de verschillende fondsen. Op de bestuurssamenstelling en op deze strijd komen wij nog terug.

Ten aanzien van de vrije artskenkeuze werd door de Commissie in het Unificatie-rapport vastgesteld, dat zij zich op het standpunt stelde, dat aan de verzekerde de vrije keuze moet worden gelaten uit de aan het fonds verbonden geneesheren, apothekers en tandartsen.

De wijziging der Ziekte-wet in 1929.

Bij de wijziging der Ziekte-wet in 1929 speelde de geneeskundige verzorging nog even een rol. In de Kamer werd betoogd — en hier kwam de aap uit de mouw —, dat de arbeider eigenlijk was tekort gedaan, doordat de geneeskundige behandeling niet in de Ziekte-wet was opgenomen. In de oorspronkelijke Ziekte-wet was hun

toch toegezegd uitkering plus geneeskundige behandeling, terwijl de premie voor deze sociale verzekering voor de helft zou worden betaald door de werkgever en voor de andere helft door de arbeider.

De aan het woord zijnde leden betoogden, dat door het thans gevolgde systeem (alleen uitkering) slechts voor de helft door de werkgever werd betaald in de kosten der ziekte-uitkering, terwijl de volle lasten van de geneeskundige behandeling werden gelegd op de schouders van de arbeider. Er werd in de Kamer een compromis bereikt in die zin, dat artikel 126 in de Ziektewet werd opgenomen. Dit artikel bevat de bepaling, dat van de werkgever zou kunnen worden gevorderd f 4.— per f 1000.— uitgekeerd loon, welke gestort moeten worden in het zgn. Prophylaxefonds. Dit fonds zou zich op het gebied van de geneeskundige verzorging kunnen gaan bewegen met dien verstande, dat de gelden uitsluitend zouden worden besteed voor de verzekerden ingevolge de Ziektewet. Dit artikel is nooit uitgevoerd. Het zal nu met ingang van 1 November 1941 wel in werking treden, terwijl de gelden zullen worden besteed voor de uitkeringen bij bevallingen in de gezinnen van verzekerden krachtens de Ziektewet. Het Prophylaxefonds is dus in engere zin geworden een Bevallingsfonds.

In de practijk was intussen de strijd tussen de fondsen geluwd. Hier en daar laaide deze strijd nog wel eens op, maar hij bleef dan tot bepaalde plaatsen beperkt (Hengelo en Groningen). De gestadige groei van het ziekenfondswezen ging voort.

Naast het ziekenfondswezen zien wij in ons land ontstaan de meestal plaatselijke ziekenhuisverplegingsfondsen, veelal georganiseerd in provinciale federaties. Deze ziekenhuisverplegingsfondsen maakten het mogelijk, dat ieder, ongeacht zijn inkomen, zich kon verzekeren om gedurende een bepaald aantal dagen in een ziekenhuis te worden opgenomen voor rekening van de vereniging. De wekelijkse premie was vrij laag. Voorzover de ziekenfondsen geen opname in een ziekenhuis verstrekten, gingen deze verenigingen er toe over ook de ziekenhuisfondspatiënten te verzekeren. Zoals reeds gezegd, was de organisatie meestal plaatselijk, hetgeen in het algemeen tengevolge had, dat de basis der verzekering te smal was, zodat de vereniging in zeer veel gevallen bij de gemeente moest aankloppen om subsidie, bestaande uit een jaarlijks bedrag of een subsidie per opname of per ligdag. Het kwam dientengevolge voor, dat de gemeente subsidie verstreekte aan iemand, die in de Vermogensbelasting was aangeslagen of die een zeer groot inkomen had.

In verschillende delen van het land bestonden aparte Vereniger voor Ziekenhuisverpleging, terwijl de administratie was opgedragen aan het ziekenfonds, hetgeen een aanmerkelijke kostenbesparing met zich bracht.

Daarnaast bestond in ons land voor de drie noordelijke provinciën bovendien de Onderlinge-Sanatorium-Verzekering (O.S.V.) en voor de acht overige provinciën de V.S.V., welke organisaties zich toelieden op de verzekering van opname in sanatoria in geval van t.b.c.

Tenslotte moet nog het Groene Kruis-werk worden vermeld. Deze organisatie verstrekt o.a. tegen een zeer geringe jaarlijkse contributie wijkverplegingen, enz. In enkele streken van ons land waren de ziekenfondsen er reeds toe overgegaan een collectief contract voor hun leden te sluiten met het Groene Kruis, zodat de leden van het fonds automatisch lid waren van het Groene Kruis en dus de verstrekkingen van het Groene Kruis kregen.

Het Ziekenfondsenbesluit 1941.

Welke veranderingen brengt nu het nieuwe Ziekenfondsenbesluit?

Alle arbeiders, verzekerd krachtens de Ziektewet, zijn verplicht lid te worden van een ziekenfonds. Verzekerd krachtens de Ziektewet zijn de arbeiders, werkzaam in een onderneming, of die, welke daarmede worden gelijkgesteld. Het besluit zou ongetwijfeld op dit punt

nog enige aanvullingen behoeven, omdat er leemten zijn. Het heeft geen zin om hierop in dit artikel dieper in te gaan.

De premie ingevolge het Ziekenfondsenbesluit mag bedragen maximaal 6 pCt.; zij bedraagt thans 4 pCt. van het bruto-loon, door de werkgever te betalen aan het orgaan, waarbij hij voor de Ziektewet is aangesloten (Raad van Arbeid of Bedrijfsvereniging). De werkgever moet de helft der premie op het loon van de arbeider inhouden.

Het Ziekenfondsenbesluit geeft aan de arbeiders en hun gezinsleden het volgende:

- 1e. geneeskundige behandeling (huisarts, specialisten-hulp, tandheelkundige hulp, vroedvrouw, enz.);
- 2e. verpleging in een ziekenhuis gedurende ten hoogste 42 dagen;
- 3e. uitkering bij overlijden;
- 4e. tegemoetkoming in de kosten van verpleging in sanatoria gedurende ten hoogste 1 jaar;
- 5e. heel- en verbandmiddelen.

De uitvoering is opgedragen aan de bestaande ziekenfondsen. De arbeiders moeten zich dus aanmelden bij een der bestaande ziekenfondsen, welke in hun stad of dorp is. De ziekenfondsen moeten erkenning en toelating vragen aan de Commissaris, belast met de uitvoering van het Ziekenfondsenbesluit.

Tot zover een paar hoofdpunten van het besluit.

Het voortbestaan der oude problemen.

Wie nu mochten menen, dat met dit Ziekenfondsenbesluit de oude geschillen zijn opgelost, vergissen zich derlijk. Weliswaar is de vrije artskeuze geregeld geworden, hoewel niet in het besluit zelf; maar uit een mededeling van de Commissaris blijkt, dat een artsdeelnemer aan een bepaald fonds verplicht is eveneens mede te werken aan een ander in dezelfde plaats werkend fonds. Een ziekenfonds mag daartegenover een arts niet weigeren als deelnemer. De kwestie van de vrije artskeuze is dus van de baan.

Ook de vrije ziekenhuiskeuze is geregeld, maar de kwestie over de bestuursvorm is feller dan ooit opgelaaid. Hiervóór zeiden wij reeds, dat deze kwestie voor schrijver dezes weinig of geen betekenis heeft, maar tussen de in een plaats bestaande fondsen of tussen de nog op te richten afdelingen van landelijke organisaties is een grote concurrentiestrijd ontstaan. Ieder fonds tracht de arbeiders te bewerken zich bij haar te laten inschrijven (de grote advertentiecampagne getuigt hier wel van) en in deze concurrentiestrijd speelt vooral de bestuurssamenstelling een zeer grote rol. Er is ook geen ander middel meer. Er is geen enkel fonds meer, dat kan zeggen: „onze dadels zijn toch groter”. De verstrekkingen bij de fondsen, althans voor de verplicht-verzekerden, zijn gelijk. De hoogte der premie eveneens. Er blijft dus niets anders over dan of te concurreren of te fuseren en in plaats van het laatste zijn de fondsen elkaar gaan beconcurreren. Er komt bovendien nog bij, dat de bestuurssamenstelling van nog veel minder betekenis is dan ooit te voren, omdat het „freies Ermessen” der besturen juist door de bepalingen van het besluit veel geringer is geworden.

Concentratie van ziekenfondsen gewenst.

Uit het bovenstaande blijkt wel, dat het blijven voortbestaan van dit geschilpunt tussen de fondsen geen enkel praktisch voordeel oplevert. Het brengt evenwel grote nadelen met zich. Er zijn nog niet veel personen in den lande, die beseffen, welke grote en kostbare organisatie het ziekenfondswezen is. De administratiekosten zullen een vrij groot aantal procenten van de premiën vorderen en deze kosten worden nu onherroepelijk verhoogd door de veelheid van elkaar beconcurrerende organen, organen, die allemaal precies hetzelfde bieden en waarin de verzekerde evenveel of even weinig heeft te vertellen. Een voorbeeld moge u dit verduidelijken.

In een provinciestad zijn op dit ogenblik 3 zieken-

fondsen, ieder in een eigen gebouw met een eigen staf van personeel en met eigen boden voor die stad werkzaam. Daarnaast is er bovendien in dezelfde stad nog een kantoor van een voor de provincie werkend fonds. In de provincie zijn er ook nog minstens twee van die kantoren. Het zal dus nu gaan gebeuren, dat in een straat van die stad soms in hetzelfde huis de boden van de verschillende fondsen, dus in totaal drie, achter elkaar komen om de premiekosten voor het ziekenfonds op te halen. Dit betekent natuurlijk voor het gehele land een ontzaglijk bedrag, dat naar mijn mening wordt weggegooid. Tot overmaat van ramp krijgt de Vereniging voor Ziekenhuisverpleging, waarover wij hierboven spraken, de herverzekering van de ziekenhuisverpleging. Deze Vereniging, die thans praktisch geen kantoor-outillage heeft en niet beschikt over verzekeringstechnisch geschoold personeel, moet zich nu gaan inrichten, dus ook een kantoor, ook personeel en ook boden (deze laatste voor de vrijwillig verzekerden). Het is werkelijk te veel van het goede en de geneeskundige verzorging der arbeidersklasse, welke het doel is van het Ziekenfondsenbesluit, wordt er niet mede gebaat. Integendeel, ze kan ernstig worden geschaad. Een fonds, één kantoor in plaats van zes zou voldoende zijn.

Het Ziekenfondsenbesluit laat toe, dat de premie maximaal 6 pCt. bedraagt. Daarboven mag deze niet stijgen. Mocht er dus meer nodig zijn, dan zullen de verstrekkingen aan de arbeiders worden verminderd. Het geval is dus niet denkbeeldig, dat, indien men niet met 6 pCt. mocht uitkomen, de verstrekkingen inderdaad zullen worden ingekrompen.

Ook het bedrijfsleven is hierbij onmiddellijk betrokken. Het is voor het bedrijf van zeer grote betekenis, of 4, 5 of 6 pCt. premie wordt betaald en temeer krijgt een verhoging betekenis, indien zij niet de arbeiders uit de bedrijven en hun gezinnen ten goede komt, maar alleen besteed moet worden aan te hoge administratiekosten.

Gelukkig is er een lichtpunt. De Commissaris heeft krachtens het besluit de bevoegdheid, fusie tussen de verschillende fondsen tot stand te brengen en zelfs te gelasten. Wij begrepen zeer goed, gezien de korte tijd van invoering en de moeilijkheden, aan dergelijke concentraties verbonden, dat dit niet kon worden geregeld vóór 1 November, maar wij hopen toch, dat niet te lang wordt gewacht met het gelasten van concentratie, omdat, hoe langer wordt gewacht, hoe groter de schade wordt.

Daarnaast betreur ik het zeer; dat in het besluit niet is voorgeschreven, hoe de samenstelling der besturen moet zijn. Het gehele geschilpunt was dan van de baar geweest en concurrentie was niet nodig. Indien deze materie geregeld ware geworden, had bovendien ook aandacht kunnen worden geschonken aan de vertegenwoordiging der werkgevers. Het bedrijfsleven is nu slechts vertegenwoordigd door de arbeiders, niet door de werkgevers. Het is een uitzondering op de regel, want in alle organen, belast met het uitvoeren der Verzekeringswetten, treft men werkgevers aan naast arbeiders. Daarnaast zouden o.i. ook de medici een plaats in het bestuur moeten krijgen. Het meest ideale zou mij daarom voorkomen, dat aan het hoofd wordt geplaatst een niet-bezoldigd voorzitter, niet uit een van deze drie groepen voortkomende.

Het vrije ziekenfondswezen wordt een nog grotere kans gegeven dan in het verleden, maar voorkomen moet worden, dat op kosten van het bedrijf en ten nadele van de volksgezondheid onderlinge concurrentie hoogtij viert.

Over het Ziekenfondsenbesluit zelf zou ook nog het een en ander te zeggen zijn. Wij onthouden ons daarvan, omdat wij de grote spoed kennen, waarmede dit besluit moest worden voorbereid, terwijl wij daarnaast overtuigd zijn, dat ook de ontwerpers van het besluit zelf de leemten in het besluit dagelijks zullen opmerken en aanvullen.

J. A. BERGER.

DE HUREN DER WONINGWETWONINGEN.

De circulaire van den Secretaris-Generaal van het Departement van Binnenlandsche Zaken van 27 Augustus 1941, die de thans geldende regelen bevat voor de financiering en subsidieering van den woningwetbouw, spreekt zich niet uit over het huurbeleid.

„De omstandigheid — zegt deze circulaire —, dat de bouwkosten in sterke mate zijn gestegen, maakt het onder de huidige omstandigheden in vele gevallen onmogelijk met de in redelijkheid te bedingen huren tot een sluitende exploitatierekening te komen”. Om deze reden wordt een bijzondere bijdrage ter tegemoetkoming in de gestegen bouwkosten in uitzicht gesteld.

Uit den verderen tekst van de circulaire blijkt, dat voor verschillende, met name genoemde, gevallen een bijdrage kan worden verleend tot ten hoogste een gefixeerd bedrag. Het is dus de bedoeling, dat met de voor ieder geval in redelijkheid te bedingen huren een sluitende exploitatie zal worden verkregen. Aangezien dit in verband met de gestegen bouwkosten zonder meer niet mogelijk is, wordt een bijdrage in uitzicht gesteld tot een zeker, in de circulaire genoemd, maximum.

„Wat onder „in redelijkheid te bedingen huren” wordt verstaan, wordt niet met zooveel woorden gezegd. Het ligt voor de hand, daaronder te verstaan de huur, die door de toekomstige bewoners in verband met hun draagkracht kan worden betaald. Geen direct verband wordt gelegd met het huurpeil van soortgelijke woningen op 9 Mei 1940, al is het te verwachten, dat het huurpeil van de nieuwe woningen met behulp van de bijdrage zoo dicht mogelijk tot dit peil zal worden teruggebracht.

Het huurprijbesluit-1940, dat de huren van alle bestaande woningen beperkt tot het niveau van 9 Mei 1940, is niet van toepassing op nieuw te bouwen woningen. Het is dus te verwachten, dat de huren van nieuwe particuliere woningen, althans voor zoover deze niet gebouwd worden met een hypotheek en een renteloos voorschot volgens de hypotheekregeling-1941, zullen uitgaan boven het huurpeil van den ouden woningvoorraad.

Uit de circulaire blijkt niet, dat het de bedoeling zou zijn, de huren van nieuwe woningwetwoningen te gebruiken om een bijzonder laag huurpeil voor den geheelen nieuwbouw te verkrijgen. Immers in de slotalinea wordt gesproken van toepassing van de bijdragenregeling voor den woningwetbouw en de hypotheekregeling-1941 voor den particulieren bouw „in harmonisch verband”. Dit wil zeggen, dat een huurpolitiek zal worden gevolgd, die ook voor den particulieren bouw een behoorlijk rendement laat.

Voor de toekomstige woningvoorziening is het van de grootste beteekenis, welk huurbeleid ten aanzien van de met voorschot ingevolge de woningwet gebouwde woningen wordt gevolgd, omdat men hier te doen heeft met een quantum goede en gunstig gelegen woningen, die meer dan 10 pCt. van den totalen woningvoorraad uitmaken. Welk stelsel ten aanzien van de huurbepaling voor deze woningen wordt gevolgd, is voor het algemeene huurpeil van het hoogste belang.

Een voorbeeld hiervan, is het regeeringsbeleid ten aanzien van de huren der woningwetwoningen tijdens de zogenoemde aanpassingsperiode, in het bijzonder de circulaire van 19 Mei 1934. Hierbij werd aan de gemeenten medegedeeld, dat de rente der uitstaande voorschotten werd verlaagd tot 4 pCt., terwijl de daardoor verkregen besparing voor huurverlaging moest worden aangewend. Hiermede werd beoogd, de woninghuren als gangmaker te doen dienen voor een algemeene loonsverlaging, welke het Nederlandsche bedrijfsleven in staat moest stellen, de concurrentie van het buitenland het hoofd te bieden. Hierbij werd zelfs zoover gegaan, dat woningcomplexen, welke omstreeks 1918 waren gebouwd met een rentevoetbijdrage — omdat de rentevoet die van 1914 ($3\frac{7}{8}$ pCt.) te boven ging — ondanks de verlaging van de rente van het voorschot tot 4 pCt., de volle rentevoetbijdrage behielden,

terwijl het verkregen voordeel geheel in een verlaging van de huren moest worden omgezet. De woningwetwoningen werden aldus de baanbrekers voor huurverlaging.

Door de geweldige daling van de bouwkosten, die tengevolge van de abnormaal lage prijzen van de bouwmaterialen van buitenlandschen oorsprong en van de aansparing in het binnenlands tot stand kwam, konden nieuwbouwde woningen in dien tijd zeer goedkoop worden verhuurd. De lage huren van den particulieren nieuwbouw en de kunstmatig verlaagde huren van den woningwetbouw leidden tezamen tot een algemeene huurverlaging, die zich met grote verlies voor de particuliere bezitters van huizen voltrok.

Het doel van den woningwetbouw.

De vraag mag worden gesteld, of het inderdaad de oorspronkelijke bedoeling van den woningwetbouw is geweest, een huurdrukkende werking uit te oefenen. Met andere woorden: is de reeds bij de totstandkoming van de Woningwet op de financieele paragrafen geoeffende critiek juist, dat de vereenigingsbouw het huurpeil tot beneden het redelijke zou drukken en dat daardoor de particuliere woningvoorziening onmogelijk zou worden gemaakt? Wij mogen wel als zeker aannemen, dat dit niet de bedoeling is geweest, al schijnt een en ander den samenstellers van de wet niet helder voor den geest te hebben gestaan.

Mr. J. Kruseman, die van de voorbereidingen goed op de hoogte is geweest, schreef in een artikel in „Vragen des Tijds”: „Bij het wetsontwerp is geenszins een streven naar het kunstmatig drukken der huren waar te nemen. Dit zou ook naar mijn oordeel geen aanbeveling verdienen. Er is geen reden, waarom de bewoners der huurwoningvereenigingen gestichte arbeiderswoningen geen huur zouden opbrengen, welke in redelijke verhouding staat tot het arbeidsloon en tot hetgeen de woning, vergeleken bij andere, waard is. Van de thans in Nederland bestaande bouwvereenigingen is mij dan ook geen enkele bekend, die naar een kunstmatig drukken der huren streeft.”

Vasteren vorm nam de huurpolitiek van de toenmalige regering aan, toen Mr. Dr. Ant. van Gijn als secretaris van het College van Bijstand, dat met de uitvoering van de financieele paragrafen der Woningwet was belast, modelstatuten voor Woningbouwvereenigingen ontwierp, waarin de volgende bepaling voorkwam: „De door de vereeniging gebouwde woningen worden door haar als regel verhuurd tot de huurprijzen, die daarvoor te bedingen zijn.”

Deze zoogenaamde „huurprijsclausule” vond in den kring der Woningbouwvereenigingen weinig weerklank. Men vreesde, dat bij de voltooiing van een woningcomplex uit de aspirant-huurders in de eerste plaats diegenen zouden moeten worden gekozen, die de hoogste huur boden, of dat men later bij stijging van het algemeene loonpeil de huren zou moeten verhoogen en eventueel de huurders door personen met grootere financieele draagkracht zou moeten vervangen. Dit achtte men, en niet zonder reden, in strijd met de belangen van de volkshuisvesting, welke door den bouw der woningen moest worden gediend. In ieder geval achtte men het niet juist, dat de huurders met Rijksvoorschot te bouwen woningen zich zonder meer zouden aansluiten bij het ter plaatse geldende huurpeil, ook al was dit door een gering aanbod abnormaal hoog. Juist dit laatste deed zich in vele gemeenten voor.

Mr. Kruseman beschrijft in zijn „De Volkshuisvesting onder de Woningwet” (blz. 173 e.v.) den strijd, die over deze materie is gevoerd. Op het Hygiënisch Congres van 1905 waren twee van de vaders der Woningwet, nl. Mr. H. Goeman Borgesius en Mr. N. G. Pierson aanwezig. De eerste verklaarde zich tegen de huurprijsclausule, de tweede verdedigde haar, doch interpreteerde haar op deze wijze, dat het niet de bedoeling was, dat de vereenigingen zich zouden beijveren, de hoogst mogelijke huren te bedingen;

die maar te krijgen waren, maar alleen, dat zij zich zouden onthouden van gunstbetoon aan enkelen. Bij het bepalen van de huurprijzen zouden zij dus de bekende marktwaarde als maatstaf moeten nemen, daarbij lettende op den invloed, die haar eigen aanbod op de marktwaarde zou hebben. Immers vergrooting van het aanbod van woningen bij gelijkblijvende vraag zou den huurprijs doen dalen.

In de jaren na 1905 is over de huurprijsclausule nog een langdurige strijd gevoerd. Van Gijn heeft in verschillende artikelen zijn standpunt nader toegelicht, waarbij hij steeds weer betoogde, dat het verhuren beneden de marktwaarde een cadeaue aan de ketel zou blijven. Het zou daartoe nooit gelukken, het algemeene huurpeil te verlagen. Dit zou alleen mogelijk zijn bij een grootscheepsche woningvoorziening van overheidswege, die in de geheele of nagenoeg de geheele woningbehoefte van bepaalde huurgroepen zou voorzien. Verhuring beneden den normalen prijs was alleen toelaatbaar in geval van bouw voor bijzondere categorieën, in de eerste plaats bij krotopruijing.

Het systeem-Van Gijn is bestreden door Mr. D. Hudig, den lateren secretaris-directeur van het Nederlandsch Instituut voor Volkshuisvesting, die in het bijzonder de sociale zijde van den vereenigingsbouw op den voorgrond plaatste. Ook Hudig ontkende intusschen niet, dat het kunstmatig laag houden van de huren op den duur verkeerde gevolgen kon hebben. Met name achtte hij ook contrôle op de Woningbouwvereenigingen gewenscht, opdat de woningen niet zouden worden toegewezen aan gezinnen, die een hoogere huur konden betalen.

De latere ontwikkeling.

Het zou belangwekkend geweest zijn, den invloed van de huurprijsclausule in den loop der jaren na te gaan, indien zich geen storende invloeden hadden kunnen ontwikkelen, en het huurpeil zich regelmatig had kunnen blijven ontwikkelen, uitgaande van een gelijkblijvend kostenpeil en een toenemend aanbod van goede woningen.

Een dergelijke ontwikkeling heeft evenwel niet plaats gehad. De wereldoorlog 1914—1918 met zijn sterke prijsstijging, de daarop gevolgde prijsdaling, de nieuwe daling in de periode 1931—1936 en de stijging, welke de huidige oorlogsomstandigheden hebben gebracht, maken abstracte beschouwingen over de waarde van nieuwe woningen, als door Van Gijn ontwikkeld, volkomen illusoir.

Tot aan de prijsstijging van 1917—1920 heeft men aan de huurprijsclausule vastgehouden. Zulks blijkt uit onderscheidene aanschrijvingen, waarin dit met ronde woorden wordt gezegd, maar ook uit de bepaling, dat de op de huren te maken winsten zouden worden gestort in een fonds, dat voor de verbetering van de volkshuisvesting moest worden aangewend. De strekking van de bepaling werd echter eenigszins verzacht, doordat gesproken werd van een „gematigde markthuurling”.

Tijdens de prijsstijging in den vorigen oorlog werd een andere maatstaf aangelegd. Noodgedwongen moest men toen de huur baseeren op het inkomen van de huurders; gewoonlijk werd zij bepaald op $\frac{1}{6}$ of $\frac{1}{7}$ daarvan.

Aan een individueele huurbepaling kleven groote bezwaren. Is het reeds moeilijk, het werkelijke inkomen van toekomstige huurders nauwkeurig na te gaan, het is onmogelijk rekening te houden met tusschentijdsche wijzigingen. Niet alleen is het moeilijk, hiervan nauwkeurig op de hoogte te komen, in maar bovendien is het niet uitvoerbaar om gezinnen, die in inkomen zijn vooruitgegaan, uit de woningen te verwijderen. Vooral in tijden van werkloosheid, waarin sommige gezinnen sterk wisselende inkomsten hebben, zou de doorvoering van een dergelijk stelsel tot een voortdurende wisseling in de woningbezetting hebben geleid, die reeds met het oog op de kosten, welke veelvuldige verhuizing medebrengt, niet uitvoerbaar moet worden geacht.

Omstreeks 1925 waren de bouwkosten van woningen weer gedaald tot een peil, dat nog wel belangrijk hooger

was dan dat van 1914, doch dat in verband met de gewijzigde omstandigheden zich voorloopig scheen te zullen handhaven. Inderdaad zijn de bouwkosten tot 1931 op dat peil gebleven. In 1925 werd daarom het stelsel der individueele huurbepaling verlaten en vervangen door het stelsel van de reproductiehuur. Voor alle bestaande woningwetwoningen werden de huren bepaald in verband met de kosten, waarvoor de woningen op dat oogenblik konden worden herbouwd. Feitelijk beteekende dit een geheel nieuwe huurbepaling op basis van den toenmaals geldenden kostprijs.

Deze huurbepaling had nog niet voor het geheele land haar beslag gekregen, toen weer een nieuw stelsel werd ingevoerd. Na 1931 werd in het kader van de aanpassingspolitiek gestreefd naar een algemeene loonsverlaging. Als één van de middelen om daartoe te geraken, zag men een geforceerde huurverlaging. Op de groote massa der particuliere woningen kon de overheid geen invloed doen gelden. Zij heeft dit wel getracht door het zoogenaamde „vaste lasten“-ontwerp, dat voorzag in een verlaging van de op de exploitatie drukkende lasten, waar dan een verlaging van de huren tegenover zou staan, doch dit ontwerp is nooit wet geworden.

Rechtstreeksche invloed kon alleen worden uitgeoefend op de huren van de woningwetwoningen en hiervan is, zooals hierboven werd opgemerkt, bewust gebruik gemaakt. Het gevolg was, dat op stelsellooze wijze huurverlagingen tot stand kwamen, waardoor in tal van gemeenten het huurevenwicht werd verstoord. Het kwam dan ook voor, dat nieuw te bouwen woningen voor weinig draagkrachtigen een hogere huur moesten doen dan reeds ter plaatse aanwezige woningwetwoningen, die door arbeiders met behoorlijke inkomens werden bewoond.

Het tegenwoordige stelsel.

Na de aanpassingsperiode is een stelsel aanvaard, waarin wordt gestreefd naar een objectieve huur, die verband houdt met het karakter van de woningen en niet met de financiële positie van den bewoner. Mr. Kruseman stelt in zijn boek, aan de hand van mededeelingen van Mr. Van der Drift, vast, dat thans aan het economische moment weer meer gelding is verschaft, zoodat het beleid is gericht op objectieve huurbepaling.

Dit moet aldus worden verstaan, dat de marktprijsuur op den voorgrond staat. Hiernaar moet in zooverre worden gestreefd, dat deze huur niet altijd juist te bepalen is. In het algemeen is de kostprijsuur regel geworden. Het is ook niet altijd gemakkelijk — zegt Mr. Kruseman — de meening ingang te doen vinden, dat een matige winst niet onredelijk is te achten.

Nog steeds begint elke Woningbouwvereniging een nieuw bouwplan met haar exploitatie-rekening te doen sluiten met kostprijsuur. Mr. Kruseman wijst er hierbij op, dat het verhuren tegen marktprijsuur, indien deze boven de kostprijsuur ligt, in feite beteekent, dat de vereniging winst maakt, terwijl het maken van winst voor de verenigingen weinig aantrekkelijkheid heeft, aangezien batige saldi voor 80 pCt. aan de vrije beschikking van de besturen worden onttrokken.

De werkelijkheid is dan ook, dat de laatste jaren bij de verhuring van nieuwgebouwde verenigingswoningen regelmatig de kostprijsuur is aangehouden. Dit feit is niet zonder bedenking, aangezien het bouwvoorschot in 50 gelijke annuïteiten wordt afgelost, zoodat bij deze wijze van huurbepaling de huur gedurende 50 jaar op het oorspronkelijke peil moet worden gehandhaafd.

Doen zich tijdens de exploitatie moeilijkheden voor, welke tot huurverlaging nopen, of moeten aan de woningen kostbare voorzieningen worden getroffen, teneinde de verhuurbaarheid te handhaven, dan ontbreken daarvoor de middelen, omdat de huur geen saldo heeft overgelaten.

De Hoofdinspecteur voor de Volkshuisvesting, Ir. van der Kaa, heeft hierop reeds voor enkele jaren gewezen in een

brochure „Nadeelen van het vigeerende annuïteitenstelsel“. Hierin wordt een andere wijze van aflossing bepleit, zoodat de eerste jaren sneller wordt afgelost. Dientengevolge wordt na verloop van eenige jaren huurverlaging, indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven, mogelijk gemaakt. Natuurlijk zou hetzelfde doel kunnen worden bereikt door een huurbepaling boven de kostprijsuur, waardoor een reserve kan worden gevormd, waaruit te zijner tijd een noodzakelijke huurverlaging, c.q. een restauratie van de woningen, kan worden gefinancierd.

Het denkbeeld van Ir. Van der Kaa is gedurende korten tijd in praktijk gebracht door de circulaire van 6 October 1938, welke den rentevoet van 4 pCt. op 3½ pCt. terugbracht. De annuïteit werd gedurende de eerste 15 jaar berekend naar een aflossing in 40 jaar (te betalen bedrag 4,683 pCt.), terwijl het restant in het algemeen zou worden afgelost in 35 gelijke annuïteiten (te betalen bedrag 3,858 pCt.). Voor een woning van f 2000 verminderden dus na 15 jaar de uitgaven met f 16.50 per jaar of ruim 30 cent per week.

De oorlogsomstandigheden hebben evenwel een verhooging van den rentevoet noodig gemaakt. Ter gelegenheid van de verhooging van de rente tot 4 pCt. met ingang van 1 Januari 1940 is — ten einde huurverhoging in den aanvang van de exploitatie te ontgaan — dit aflossingsstelsel weer verlaten en de aflossing in 50 gelijke annuïteiten hersteld.

Dit wil zeggen, dat weer teruggekomen is tot een exploitatie-stelsel, dat zich steeds op den rand van de débacle beweegt, omdat geen enkele reserve aanwezig is, voor het geval de omstandigheden huurverlaging zouden eischen of de verhuurbaarheid zou vorderen, dat aan de woningen voorzieningen worden getroffen, die uitgaan boven het gewone dagelijksche onderhoud. Doen deze omstandigheden zich voor, dan moet een beroep op de openbare kassen worden gedaan. De Woningbouwverenigingen hebben hiermede een belangrijken voorsprong gekregen op den particulieren bouwer, die op zijn hypotheek in ieder geval 2 pCt. per jaar pleegt af te lossen en daardoor aanmerkelijk hogere exploitatie-uitgaven heeft.

Een dergelijke voorsprong is alleen gewettigd, wanneer de verenigingswoningen ten goede komen aan het minder draagkrachtige deel der arbeidersbevolking. Het huidige annuïteitenstelsel verdraagt zich niet met een wijze van exploitatie, waarbij verenigingen en particulieren hun huurders kiezen uit dezelfde bevolkingsgroepen.

De laatste jaren is bij den bouw van verenigingswoningen de voorwaarde gesteld, dat het eerst in aanmerking moesten komen gezinnen met een inkomen, niet grooter dan vier maal de huur, daarna gezinnen met een inkomen van vijf maal de huur, en eerst daarna anderen, hetgeen intusschen volstrekt niet inhoudt, dat geëischt zou zijn, dat iedere arbeider ¼ à ⅕ van zijn inkomen aan huur zou moeten betalen.

Had men deze, overigens heftig becriticiseerde, maatregel niet genomen, dan zouden bij het huurpeil van de laatste jaren gezinnen, die tot de best betaalde arbeidersgroepen behooren, een plaats in de verenigingswoningen hebben gevonden.

Een dergelijke bepaling is overigens slechts heel moeilijk te handhaven en dan nog alleen bij de eerste verhuring. Zou men ook daarna toezicht op de verhouding van huur en inkomen willen houden, dan zou men voor dezelfde bezwaren komen te staan, welke hierboven reeds bij de bespreking van de individueele huurbepaling werden genoemd. In de praktijk komt hiervan slechts weinig terecht.

De klacht, dat verenigingswoningen in tal van gevallen bewoond worden door gezinnen, die even goed op de particuliere markt een woning zouden kunnen huren — hetgeen nog niet wil zeggen, dat de betrokkenen niet tot de arbeidersklasse zouden behooren — is dan ook zeker niet ongegrond. Men zit hier met een moeilijkheid, waar men tot heden niet uitgekomen is.

Toekomstvragen.

In het licht van het bovenstaande behoeft het niet te verwonderen, dat stemmen opgaan om in de toekomst de verhuring van de verenigingswoningen op een geheel andere basis te doen geschieden.

De huurprijsclausule van Van Gijn is een mislukking geworden, omdat deze de huren der in het belang van de volkshuisvesting gebouwde woningen wilde koppelen aan de plaatselijke huurmarkt, die in bepaalde gevallen onredelijk hoog bleek te zijn.

Verhuring tegen kostprijsuur is het eenvoudigst en ligt het meest voor de hand. Zij is ook het billijkst, omdat zij de huren der woningwetwoningen vrij houdt van een particulier huurpeil, dat door schaarschte abnormaal hoog kan zijn. Verhuring tegen kostprijsuur kan dan een middel zijn om een particulier huurmonopolie te breken.

De kostprijsuur moet dan echter zoodanig zijn, dat gedurende den vollen duur van de exploitatie een rendende verhuring mogelijk blijft, d.w.z. dat de huur hooger is dan overeenkomt met een gedurende 50 jaren gelijkblijvende annuïteit.

Mr. Pierson achtte de gelijke annuïteit bij de totstandkoming van de Woningwet geen bezwaar, omdat hij zich in den loop der jaren een langzame, geleidelijke stijging van het algemeene huurpeil dacht, waardoor de exploitatie der verenigingswoningen ondanks de gelijkblijvende annuïteit op den duur meer ruimte zou laten. Nu van een geleidelijke stijging geen sprake blijkt te zijn, worden de bezwaren van het stelsel steeds meer voelbaar.

De vraag zal onder de oogen moeten worden gezien, of niet eerlang weer tot een stelsel moet worden teruggekeerd als destijds door den Hoofdinspecteur ontworpen, dan wel de exploitatie der verenigingen op denzelfden voet moet worden gesteld als de particuliere exploitatie. In dat geval is de controle op de inkomsten der bewoners overbodig geworden en zou aan de verenigingen bij hun exploitatie een grootere mate van vrijheid kunnen worden gelaten.

Het bovenstaande houdt in, dat de huren der verenigingswoningen hooger zouden moeten worden dan tot dusver regel was. Uit eer oogpunt van exploitatie is dit ook voor de bestaande woningen ten volle gewettigd. De huidige huren staan geheel in het teken van de aanpassingsperiode en zijn lager dan met een solide beleid overeenkomt.

Momenteel is een dergelijke verhooging niet mogelijk, omdat binnen het kader van de prijsbeheersching iedere verhooging van huren boven het peil van 9 Mei 1940 wordt belet. Dit moet als noodzakelijk worden erkend, omdat een opwaartsche spiraalbeweging van loonen en prijzen in ieder geval voorkomen moet worden. Momenteel zal dus alles bij het oude moeten blijven.

Op den duur echter zal dit vraagstuk grondig onder de oogen moeten worden gezien, ten einde te komen tot een bevredigend stelsel van verhuring van de woningwetwoningen.

Van Van Gijn's huurprijsclausule via de individuele huurbepaling, de aanpassingsuur en de kostprijsuur, die juist de minimumkosten dekt, zal men moeten komen tot een sluitend stelsel, dat aan den verenigingsbouw een eigen, economisch verantwoorde plaats toekent in het geheel van de woningvoorziening, welke ook in de toekomst in hoofdzaak door het particuliere bedrijf en met behulp van particulier kapitaal zal moeten geschieden.

Dr. Ir. H. G. VAN BEUSEKOM.

TINPRODUCTIE IN OORLOGSGEBIED.*Inleiding.*

Bij de groote belangstelling voor den loop der krijgsgesbeurtenissen in de landen rondom den Stillen Oceaan, moet men niet vergeten, dat deze Pacific-oorlog, behalve economische oorzaken, ook directe economische consequenties heeft, die, evenals de krijgshandelingen, van beslissende betekenis kunnen zijn voor het bestaan van deze en ook van andere gebieden.

Eén terrein van activiteit, waar oorlog en economie nauw met elkander in contact komen, is bijv. dat van de winning en verwerking van de belangrijke grondstof tin. Hoewel bewust van het feit, dat bij een beschouwing hieromtrent de mogelijkheid groot is, ongeweten en ongewild met de werkelijkheid en de actualiteit in conflict te komen, willen wij toch pogen thans iets naders over de tinproductie te zeggen, temeer daar onder invloed van recente gebeurtenissen en besluiten het aspect van de tinpositie aanzienlijk is gewijzigd.

Deze factoren, in volgorde van belangrijkheid, zijn:

a. De tinproductie (mijnbouw en smelterij) en ook het tinverbruik vinden thans voor een belangrijk deel plaats in territorium, dat direct tot het oorlogsgebied behoort.

b. De verlenging van de tinrestrictie, waarbij thans twee der vroegere deelnemers zijn uitgevallen.

c. De herziening der standaardtonnages van de aan de nieuwe overeenkomst deelnemende landen.

Bij een nader ingaan op deze drie factoren zal het bovendien niet steeds mogelijk zijn, om, zooals tot dusver meestal in de overzichten in dit blad geschiedde, de positie van de tinmarkt als één geheel te beschouwen, maar zal vaak het aspect voor elk der afzonderlijke tinproducerende landen geheel verschillend zijn en een aparte behandeling voor de verschillende tinlanden met zich brengen.

Tinproductie in oorlogsgebied.

Rekent men met de huidige tinrestrictielanden (dus incl. Fransch Indo-China en Thailand), dan vindt momenteel — berekend op basis van de uitvoercijfers voor de eerste helft van het loopende jaar — bijna 70 pCt. der tinmijnbouwproductie plaats in actief bij den Pacific-oorlog betrokken landen, nl. in Britsch-Malakka (38 pCt.), Nederlandsch-Indië (24 pCt.), Thailand (7 pCt.) en Fransch Indo-China (1 pCt.). Zooals de zaken thans staan, kunnen wij in dit overzicht de nu onder Japanschen invloed geëxploiteerde tinmijnen, nl. die in Indo-China en Thailand, voor het vervolg van onze beschouwingen wel uitschakelen. Voorzover mogelijk zal immers alle gewonnen erts door Japan worden verwerkt en verbruikt, en van eenigen invloed van deze hoeveelheid op de algemeene positie van de tinmarkt is dus thans geen sprake.

Geheel anders is dit met de productie — zowel t.a.v. mijnbouw als smelterij — van het voornaamste tinland, Britsch-Malakka. Dit land leverde den laatsten tijd bijna twee vijfde van de totale tinertsproductie der restrictielanden, en bovendien zijn bij dit schiereiland de groote tinsmelterijen gevestigd, die tot dusver het belangrijkste deel van het in het Verre Oosten gewonnen erts verwerkten. Hoe zullen de gevolgen voor de tinwinning zijn van het feit, dat dit gebied thans voor een deel slagveld en vooral basis der oorlogvoerenden is? De tinvindplaatsen zijn over het geheele schiereiland verspreid, waarbij de voornaamste productiegebieden in de Gefedereerde Maleische Staten (Perak, Selangor, Negri Sembilan en Pahang) liggen, waar meer dan 95 pCt. van de ertsproductie van Malakka vandaan komt. Van deze vier Staten liggen de drie eerstgenoemde ten Westen van de bergruggen, welke het schiereiland van Noord naar Zuid in twee deelen splitsen. Van deze beide meer bewoonbare gebieden is vooral het Westen het meest ontwikkeld; dit herbergt ook het belangrijkste deel der tinvindplaatsen. De beide grootste tinsmeltingsmaatschappijen zijn te Penang en te Singapore gevestigd.

Men kan wel vrij zeker aannemen, dat de tinindustrie in Malakka, die den laatsten tijd, o.a. als gevolg van een tekort aan arbeidskrachten, toch reeds beneden het toegestane quotum bleef, thans minder zal voortbrengen als gevolg van de groote moeilijkheden bij winning, verwerking en vervoer.

Voor Nederlandsch-Indië, dat thans ruim een vierde van den gecontroleerden tinuitvoer levert, en waar, zooals bekend, de tinwinning geconcentreerd is op Banka, Billiton en Singkep, zal het wellicht mogelijk zijn om bij inspanning van alle krachten het huidige zeer hooge productiepeil te handhaven. Voorzover het erts niet in Indië zelf gesmolten kan worden, is men of op Britsch-Malakka aangevozen of bestaat de mogelijkheid, dat men dit erts, hoofdzakelijk de Billiton-productie, zal trachten te verschepen naar de Vereenigde Staten, teneinde het daar in een door de Billiton Maatschappij te exploiteeren smeltoven te verwerken.

Hierbij komen wij direct in aanraking met het vervoersvraagstuk, dat thans voor de tinmarkt van zoo overwegende beteekenis is. Immers, productie- en consumptiegebieden liggen voor tin ver uiteen. De grootste verbruikers zijn, thans meer dan ooit, de Vereenigde Staten, terwijl nu ongeveer twee derde van het op de vrije markt komende tin uit het Verre Oosten moet komen en over lange zeewegen moet worden vervoerd. Daar tin tot de essentiële oorlogsgrondstoffen behoort, zal men van de zijde der huidige belangrijkste verbruikers ongetwijfeld alles in het werk stellen, het transport van dit naar volume niet zoo omvangrijke product te verzorgen. Bovendien kan men thans profiteren van de gevolgde voorraadpolitiek en zoo eventuele leemten in den benodigden aanvoer opvangen. Dat men echter ook in de consumptielanden wel van meening is, dat de mogelijkheid tot verstoring van den tinaanvoer door het uitbreken van den Pacific-oorlog vergroot is, moge blijken uit de onmiddellijke reactie van de Londensche tinmarkt. Na een aanvankelijke opschorting van den handel op deze, nog steeds vrij belangrijke, metaalmarkt, werd door de regeering een officieele volledige controle op den geheelen handel in deze oorlogsgrondstof ingesteld, waarbij op alle huidige en toekomstige voorraden ten behoeve van het ministerie voor materiaalvoorziening beslag werd gelegd en elke transactie in het metaal slechts met vergunning kan plaats vinden. Zooals bekend, werd vóórdien de tinprijs in Engeland ook reeds van Overheidswege geregeld.

Een gevolg van deze moeilijkheden voor de tin-industrie in het Verre Oosten zal ongetwijfeld zijn, dat alles in het werk wordt gesteld, om de productie der overige producenten in Afrika (Congo en Nigeria) en Zuid-Amerika (Bolivia) te vergrooten.

Ter illustratie van de productieverhoudingen geven wij onderstaande tabel:

Tinproductie der restrictielanden
(in 1000 long tons)

	Uitvoer Juni 1940 t.e.m. Juni 1941		Standaard-tonnage nieuwe overeenkomst	
	Hoeveelheid pCt v. totaal	Hoeveelheid pCt v. totaal	Hoeveelheid pCt v. totaal	Hoeveelheid pCt v. totaal
Malakka	88,0	38,8	95,6	41,0
Ned.-Indië	52,4	24,0	55,1	23,6
	140,4	62,8	150,7	64,6
Bolivia	43,1	19,0	46,7	20,0
Congo	13,5	6,0	20,2	8,7
Nigeria	10,4	4,6	15,4	6,7
	67,0	29,6	82,3	35,4
Thailand	17,1	7,0		
Indo-China	1,6	0,6		
	18,7	7,6		

dichtst bij de werkelijke productie-capaciteit komt — blijkt wel, hoe belangrijk het Verre Oosten voor de tinmarkt is en dat hier van eenigszins afdoende vervanging door een ander productiegebied geen sprake kan zijn. De productie van niet aan de restrictie deelnemende landen, welke in totaal een hoeveelheid van ongeveer 30.000 tons per jaar oplevert, vindt voor ongeveer twee derde plaats in landen, die aan den Pacific-oorlog deelnemen, waarbij China, Birma, Australië en Japan achtereenvolgens de belangrijkste producenten zijn, en voorts worden buiten de restrictie vrij onbeduidende hoeveelheden tin o.a. in Afrika, Zuid-Amerika, Engeland en Portugal gewonnen. Maar deze quanta zijn, zooals wel duidelijk zal zijn, ten eenen male onvoldoende om een tin-tekort, ontstaan door verminderden aanvoer uit de restrictielanden, te compenseren.

De hernieuwing der restrictie-overeenkomst.

De derde restrictie-overeenkomst der tinproducerende landen, welke, in begin 1937 gesloten, aan het eind van dit kalenderjaar afliep, is thans door vijf der oorspronkelijke zeven deelnemers opnieuw voor vijf jaar aangegaan. Dat deze verlenging niet zonder moeite is geschied, bleek reeds eerder ¹⁾, en is ook ter vergadering van het Tin-Comité te Londen naar voren gekomen, toen Thailand weigerde de gewijzigde basisquota te erkennen, nadat voordien reeds het uitreden van Indo-China was bekend geworden. Laten wij de beide laatste landen, op grond van hun momenteele positie, thans buiten beschouwing, dan nemen nu aan deze vierde tinrestrictie-overeenkomst deel: Britsch-Malakka, Nederlandsch-Indië, Bolivia, de Belgische Congo en Nigeria. Vijf landen, die in de periode van Juni 1940 t.e.m. Juni 1941 gezamenlijk ongeveer 207.000 long tons tin bij een geraamde wereldproductie van 250.000 à 260.000 long tons voortbrachten. Deze vijf producenten zouden dus momenteel ongeveer 80 pCt. van de wereldtinmarkt controleren: een, bij eersten indruk, vrij gunstige positie om met vrucht een bepaalde kartelpolitiek te kunnen verwezenlijken.

Men moet hierbij echter in aanmerking nemen, dat deze verhouding gebaseerd is op voor de restrictielanden zeer gunstige omstandigheden, nl. een tot het uiterste opgevoerde en vrijwel onbelemmerde productie. In ongunstige jaren vermindert nl. de outsidersproductie, als gevolg van de prijshandhaving door het kartel, vrijwel niet, terwijl de deelnemers aan de controle zich dan een aanzienlijke beperking moeten opleggen om de voor een bepaalden prijs gewenschte aanpassing van het aanbod aan de vraag te verkrijgen. Zoo bedroeg bijv. in 1938, een voor de tinindustrie ongunstig jaar, de productie van de bovengenoemde vijf landen 104.200 long tons, tegen een wereldproductie van 148.400 long tons; het percentage van de tinmarkt, dat onder de controle viel, beliep dus slechts 70 pCt., terwijl toen bovendien Thailand en Indo-China met een productie van ruim 15.000 tons nog bij de overeenkomst waren aangesloten. Vóór het in werking treden der tinovereenkomsten — in 1929 bijv. — bedroeg het aandeel van de vijf bovenstaande landen in de wereldproductie ongeveer 85 pCt., zoodat hieruit blijkt, dat, evenals bij de meeste grondstoffenkartels, de marktcontrole zich gaandeweg met een verminderend aandeel in de wereldmarkt moet tevreden stellen, teneinde het beoogde doel, prijshandhaving en prijsstabilisatie, te kunnen verwezenlijken.

De nieuwe standaardquota.

De nieuwe overeenkomst is formeel vrijwel gelijk aan de voorgaande — het beginsel van de poolvorming, men denke aan de veel omstreden bufferpool voor tin in 1938, werd bijv. ook nu weer in de bepalingen opgenomen —, maar behalve het thans in feite uitreden van twee der vroegere deelnemers, werd ook een aanzienlijke verande-

Uit deze tabel — waarbij de eerste kolom cijfers o.i. het

¹⁾ Zie Economisch-Statistische Berichten van 3 September 1941, pag. 518; J. Willems: „Rondom de verlenging van de tinrestrictie“.

ring in de standaardquota der aangesloten landen gebracht.

*Standaardquota der tinrestrictie
(in 1000 long tons)*

	Eerste overeenkomst van 1 Maart 1931	Derde overeenkomst Juli '38/Dec. '41	Nieuwe overeenkomst ing. Jan. 1942
Britsch-Malakka	69,4	77,3	95,6
Nederlandsch-Indië	35,7	39,1	55,1
Bolivia	46,3	46,0	46,7
Belgische Congo	¹⁾	15,2	20,2
Nigeria	10,7	10,9	15,4

¹⁾ Nog geen deelnemer bij de eerste overeenkomst.

Zooals blijkt, is men vrij kwistig geweest met het toedienen van quotaverhogingen, waarbij Britsch-Malakka zeer rijk, doch Bolivia daarentegen zeer karig is bedeed.

Bij de vroegere en de thans nog vigeerende basisquota, is er altijd, soms met meer, soms met minder recht van spreken, eenige strubbeling over de quotaverdeeling geweest. Gewoonlijk had het betrokken land te weinig en al de overige veel te veel! Wij zouden niet gaarne beweren, dat de quotaverdeeling zonder fouten was. De situatie was zoo, dat de oorspronkelijke deelnemers vóór 1940 een quotum hadden, hetwelk ongeveer overeenkwam met hun hoogste jaarproductie, terwijl de nieuw-aangeslotenen in het algemeen zeer ruim bedeed waren. Onder invloed van den oorlog is de productie echter overal zooveel mogelijk gestimuleerd en traden enige wijzigingen in de onderlinge productieverhoudingen naar voren. Wij gaven in een voorgaand artikel ²⁾ reeds te kennen, dat een rekening houden met deze recente productiecapaciteit ons zeker billijk leek. Voor dit nieuwe quotastelsel kunnen wij echter slechts zeer weinig waardeering hebben. Naar wij meenen, zal deze verdeling, indien de tinovereenkomst in dezen vorm gehandhaafd blijft, zeker tot aanzienlijk meer oneenigheid en spanning binnen het kartel leiden, dan bij voorgaande quotaverhoudingen het geval was. Men beschouwe onderstaande tabel:

*Tinproductie der restrictielanden
(in 1000 long tons)*

	Recente hoogste jaarproductie (Juni 1940—Juni 1941)	Nieuw Basisquotum
Britsch-Malakka	88,0	95,6
Nederlandsch-Indië	52,4	55,1
Bolivia	43,1	46,7
Belgische Congo	13,5	20,2
Nigeria	10,4	15,4

Zooals blijkt, ligt voor alle landen het quotum boven het momenteele productiemaximum, dat, gezien de uiterste krachtsinspanning om dit maximum te halen, o.i. in de naaste toekomst in de meeste gevallen niet zoodanig overtroffen zal worden, dat de nieuwe basisquota ook maar eenigszins worden benaderd. De eenige landen, die een redelijke kans hebben, nu reeds een productiepeil overeenkomend met hun quotum te halen, zijn Nederlandsch-Indië, dank zij zijn moderne, efficiënte en sterk gemechaniseerde productiemethoden, en Bolivia, onder invloed van meer stabiele binnenlandsche toestanden en belangstelling van de zijde der Vereenigde Staten. Voorzover zij nog eenige basis hebben, zijn de quota voor de Belgische Congo en Nigeria klaarblijkelijk gebaseerd op zeer optimistische ondernemersrapporten aangaande de toekomstige productie, ramingen die op dit oogenblik o.i. al heel weinig waarde hebben. In ieder geval vormt het zich baseeren op een speculatieve toekomstige productiecapaciteit een o.i. weinig gelukkige factor voor een vlotte kartelpolitiek. Tenslotte staat het quotum voor Britsch-Malakka, gezien de recente productie-prestaties, naar wij meenen ver buiten de werkelijkheid, en heeft waarschijnlijk de wensch om de voortdurende protesten uit dezen hoek voor eenigen tijd

²⁾ Zie noot op pag. 717.

te doen verstommen bij de kartelleiding een rol gespeeld.

Nu zou deze quota-herziening naar boven nog tot weinig moeilijkheden aanleiding geven, indien het optimisme betreffende de toekomstige productie-capaciteit in gelijke mate over de quota verdeeld was geweest. Dit is echter geenszins het geval. Vergelijkt men nl. de nieuwe quota met de productie in de periode Juni 1940 tot Juni 1941 — welke productie, zooals reeds in een voorgaand overzicht werd uiteengezet ³⁾, ongeveer als de huidige maximum-capaciteit kan worden beschouwd — dan levert dit de volgende verhoudingen op (uitvoer Juni 1940—Juni 1941 = 100):

Britsch-Malakka	109
Nederlandsch-Indië	105
Bolivia	108
Belgische Congo	150
Nigeria	148

Nederlandsch-Indië, het eenige land, dat dit jaar tot dusverre zijn uitvoerquotum haalde, wordt met 5 pCt. optimisme beloond. Bolivia wordt op zijn productiepeil van 1929 gebracht, dat, hoewel 8 pCt. hooger dan in de hier aangenomen basisperiode, vrij stellig thans wel weer bereikt kan worden. Hoewel aan Malakka slechts 9 pCt. toekomstige expansie wordt toegedeeld, is dit, afgezien nog van de momenteele bijzondere omstandigheden, zeker een toeneming, waarbij elke 1000 ton tin meer (en dit gaat over 7.600 ton) in toenemende mate als een vrij onwaarschijnlijke uitbreiding van de productie moet worden gezien. De Afrikaansche tin-industrie is voorts weliswaar een vrij jong en nog groeiend bedrijf, maar voor de naaste toekomst, waarin deze nieuwe overeenkomst reeds hoopt in werking te zijn, zal een dergelijke uitbreiding zeker niet bereikt worden, terwijl bovendien een zoodanige uitzonderlijke positie ten opzichte van de andere deelnemers een weinig solide punt in de kartelovereenkomst vormt. Op deze wijze beteekent bijv. een toekomstige restrictie van 40 pCt. een zeer ernstige handicap voor het Nederlandsch-Indische en Boliviaansche tinbedrijf — in mindere mate geldt dit ook voor Malakka —, terwijl dan de Afrikaansche tinmijnen op volle bezetting werken met alle bedrijfsvoordeelen daaraan verbonden.

Hoe wij de mogelijkheid van het halen van het nieuwe uitvoerpercentage van 105 voor het eerste halfjaar 1942 zien, behoeven wij na bovenstaande opmerkingen zeker niet nader uiteen te zetten: een theoretisch rekensommetje, waarmede het werkelijke aanbod wel heel weinig zal overeenstemmen.

Slotbeschouwing.

Overziet men de hierboven geschetste situatie van de tinproductie en de tinpolitiek, dan komt men wel tot de slotsom, dat van een tincontrole momenteel moeilijk meer kan worden gesproken. De oorlogsindustrie in de verschillende landen vraagt tin, veel tin. De behoeften moeten uit aanvoer worden gedekt — de reservevoorraden kunnen hoogstens tijdelijke leemten aanvullen —, terwijl deze aanvoer, vanwege de te overbruggen afstanden, op talloze moeilijkheden stuit. De productie in het voornaamste winningsgebied kan ernstige storingen van den oorlog ondervinden, welke niet in voldoende mate door verhoogde productie in andere voortbrengingslanden gecompenseerd kan worden. In plaats van een geleide productie zal nu zeker, het incidenteele en opportunistische „produceer en verscheep waar mogelijk”, gelden, zoodat voorloopig de o.i. ongelukkige constructie van de vierde tinovereenkomst tot weinig moeilijkheden aanleiding zal kunnen geven.

Het is te hopen, dat men tegen den tijd van een normaler economisch leven, ook op dit gebied, er toe over zal gaan deze nood-oplossing door een solidere basis voor de o.i. toch noodzakelijke regeling van de tinmarkt te vervangen.

J. WILLEMS.

³⁾ Zie noot op pag. 717.

ADMINISTRATIEVE VEREENVOUDIGING.

Het maatschappelijk leven is in de laatste decennien steeds ingewikkelder geworden, en het valt niet te verwonderen, dat het één en ander zijn weerspiegeling heeft gevonden in een voortdurende toeneming der administratie. Er waren eenige bijkomstige factoren, die dit in de hand werkten. Hoewel enerzijds e vooruitgang in de administratieve techniek besparing van arbeid bracht, opende zij anderzijds de mogelijkheid, met de moderne hulpmiddelen nog veel meer te administreren. En bracht de vooruitgang der administratieve wetenschap niet mede, dat juist zij naar voren kwamen, voor wie het pure administreren lust en leven was? Terwijl men, tenminste aan den top, juist meer die menschen zou behoeven, die ten opzichte van administratie om zichzelfswil een gepasten afkeer koesteren! Het is uiteraard onvermijdelijk, dat men naar pen en papier grijpt, indien men iets wil vastleggen, maar toch mocht reeds lang de vraag rijzen, of het wel noodig en wenschelijk was, dat een zoo groot deel van de nationale arbeidsdenkkracht aan administratieve arbeid heenging.

Administratie en loonberekening in Duitschland.

Het spreekt haast vanzelf, dat verbetering in een gedurende geruimen tijd voortgezette ongunstige ontwikkeling eerst door den nood wordt geboren en het valt dan ook niet te verwonderen, dat zich een ernstig en vastberaden streven naar administratieve vereenvoudiging baan breekt, zooals thans in ons oostelijk buurland. Een der eerste aangelegenheden, die de aandacht hebben van de leidende instanties, is de loonberekening en het is geheel in oorlogsstijl, wanneer men daarbij de verzuchting hoort (zie Deutsche Bergwerks-Zeitung van 31 Oct. jl.), dat thans alleen voor de berekening der loonen van de bouwvakarbeiders een divisie boekhouders noodig is.

Het is nog niet zoozeer de berekening der loonen zelf — die zich aan den aard van den arbeid moet aanpassen in dien zin, dat de loonelementen zoo worden vastgesteld, dat voor een kwalitatief en kwantitatief goede prestatie een overeenkomstige belooning wordt verkregen —, waar men zonder schade het mes in kan zetten, maar het zijn de verschillende aftrekposten, die elk voor zich, dikwijls op niet eenvoudige wijze, dienen te worden vastgesteld en die betrekking hebben op belastingen en de verschillende bijdragen voor diverse sociale verzekeringen, terwijl de lijst binnenkort nog met het „ijzeren sparen” zal worden uitgebreid.

Reeds heeft men per 1 Juli 1941 eenige vereenvoudigingen aangebracht. Zoo is de „Bürgersteuer”, die de bedrijven in vaak geringe bedragen over de rechthebbende woongemeenten moesten verdeelen, in vaste bedragen samengevat, de loonbelasting behoeft slechts maandelijks verrekend te worden, de „Wehrsteuer” viel weg, daar de administratieve omslag niet in verhouding tot de opbrengst stond en ook verder werden nog eenige vereenvoudigingen aangebracht. Toch betrof dit alles slechts kleinere verbeteringen en er bleef nog genoeg arbeid over. Er komen thans nog per persoon tenminste vijf aftrekposten voor, nl. die voor loonbelasting, voor „Bürgersteuer”, voor het ziekenfonds, voor de werkloosheidsverzekering en voor de pensioen- en ziekteverzekering. Voor het geheele Deutsche Rijk vergt dit tien milliard boekingen per jaar. (Volgens schatting D.B.Z.).

Samenvatting der aftrekposten tot één bedrag.

Kon men per een bepaald loonbedrag in één post een „Einheitsabzug” vaststellen, die dan volgens nader vast te stellen regels tusschen fiscus en fondsen zou kunnen worden verdeeld, dan zouden deze tien milliard boekingen tot twee milliard terug te brengen zijn. Nu is dit niet zoo eenvoudig. De moeilijkheid schuilt hierin, dat de maatstaven, waarnaar de aftrek wordt bepaald, voor de verschillende belastingen en voor de verschillende fondsbijdragen niet dezelfde zijn. Toch heeft Staatssecretaris

F. Reinhardt in beginsel reeds tot de invoering van den aftrek van een eenheidsbedrag besloten. Het ligt echter voor de hand, dat men de gezinsstructuur, die voor de loonbelasting geldt, wel in acht zal moeten blijven nemen en dan, voor een loonbedrag binnen bepaalde grenzen, een procentsgewijze vast te stellen of vast bedrag bepalen kan. Natuurlijk is de vaststelling van een dergelijk eenheidsbedrag wat globaler dan de min of meer minutieuse berekeningen van thans, maar de vraag mag worden gesteld, of deze in wezen wel zooveel zin hebben. De sociale verzekeringen dragen, vooral nu het systeem van het dekken door belegging der toekomstige verplichtingen is afgeschaft, toch eer het karakter van een gemeenschapslast, en voor zoover bij bepaalde sociale voorzieningen zich tekorten of overschotten voordoen, zullen zij 's Rijks schatkist bezwaren of ontlasten. Ten slotte is het niet geheel zonder belang, of de voor een bepaald doel gedane uitgaven door de voor dat doel gedane heffingen worden opgevangen, maar beslissend is dit niet. Belastingen en sociale voorzieningen dragen niet meer een geheel verschillend karakter; ten slotte worden zij in laatste instantie beide voldaan uit de bestaande welvaartsbronnen, wat ook vroeger het geval was. Zij beoogen thans echter meer dan vroeger eenzelfde doelstelling: de volkswelvaart in het algemeen, zonder de scherpgetrokken grenzen tusschen de verschillende middelen daartoe. Ook is de hoogte van het loonpeil mede daarvan afhankelijk, of de werknemer het loon geheel voor de voorziening van zijn directe behoeften kan aanwenden, of een grooter of kleiner aandeel daarvan aan den fiscus dient af te staan. Voor de ontvangsten van den Staat maakt het niet zoo veel verschil, of men de winst of omzet van een bedrijf belast of de loonen der bij het bedrijf werkzame personen, het moet uit de lengte of uit de breedte komen. Voor deze laatsten is het natuurlijk wel van veel belang, dat men bij de belasting der personen hun persoonlijke draagkracht en hun gezinsbehoeften in het geding kan brengen. Daardoor blijft het voorloopig een moeilijkheid, loonbelasting en sociale verzekering te koppelen, en naar men uit de berichten kan opmaken, zal men wel beginnen met de bijdragen voor de sociale verzekering onderling samen te voegen. Ook dit maakt dan nog een besparing uit van vier milliard boekingen per jaar.

De aard van de moeilijkheden blijkt ten deele uit een beschouwing van de zijde van het „Arbeitswissenschaftliches Institut der D.A.F.” in „Der Soziale Praxis”. Zoo vallen ondersteuning aan werklieden, die bij een bepaalde onderneming in dienst zijn geweest, wel onder de loonbelasting, terwijl er geen sociale bijdragen van worden geheven. Men zal dus wel eens van de thans geldende grondslagen der sociale verzekering moeten afwijken, maar in verband met een in voorbereiding zijnde uitbreiding der sociale maatregelen acht men dit niet van overwegend belang.

Een centrale vereenvoudigingsinstantie vereischt.

Het is te verwachten, dat de doorwerking dezer gedachten mettertijd ook in een betreffende wijziging der voor ons land geldende verordeningen tot uitdrukking zal komen. Ook zonder dit doet zich de vraag voor, of wij niet wat „overgeadministreerd” zijn geraakt. Men kan nog slechts de verzuchting hooren, dat het met den papiernood niet zoo ernstig kan zijn, omdat het aantal verlangde opgaven steeds toeneemt!

Het valt voor een niet-deskundige dikwijls moeilijk te bepalen, in hoeverre de klachten gegrond zijn. Het ligt echter voor de hand, dat elk bureau allereerst met eigen dienstbelangen rekening houdt en in het algemeen niet geremd wordt, zeker niet automatisch.

De klacht inzake overbodige administratie zou haar effect verliezen, en ook overigens zou het aanbeveling verdienen, indien men een afzonderlijke deskundige instantie in het leven riep — de kost gaat voor de baat uit — wier speciale taak het zou zijn, te beoordeelen, of nieuw uit te

vaardigen verordeningen uit een oogpunt van administratieve beperking, met inachtneming der beoogde doelmatigheid, eenvoudiger zouden kunnen worden opgezet en in hoeverre voorstellen tot wijziging van bestaande verordeningen, met het doel een verdere vereenvoudiging te bereiken, zouden kunnen worden gedaan. Deze instantie zou ook de vereenvoudiging, zooals die ten aanzien van den enkelen loonaftrekpost in Duitschland is aangekondigd, voor ons land kunnen voorbereiden.

Overbodig werk dient steeds achterwege te blijven. Het zal in de toekomst blijken, dat zooveel in heel Europa dient te worden opgeboeid, dat de aanwending van arbeidskrachten voor niet aan maatschappelijk directnuttige behoeften bestemd werk zooveel mogelijk moet worden beperkt, zoodat zij vrijkomen voor meer waardevollen arbeid.

D. B. BAARSLAG

AANTEKENINGEN.

WIJZIGING IN HET CURATORIUM VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

In de vergadering van Curatoren, Stichters en Beschermers, gehouden te Rotterdam op Vrijdag 28 November jl., zijn in de vacatures in het Curatorium, ontstaan door het overlijden van Dr. W. M. van Lanschot en het aftreden van Dr. F. H. Fentener van Vlissingen, die niet onmiddellijk herbenoembaar was, tot leden van het Curatorium benoemd de heeren Prof. Mr. C. P. M. Romme te Overveen en D. J. Wansink, ec. drs., te Utrecht. Tevens werd — in de plaats van den heer E. D. van Walree, die het verlagen had te kennen gegeven het presidium neer te leggen — tot Voorzitter benoemd Prof. Dr. A. O. Holwerda te Rotterdam.

Na het tot stand komen van deze mutaties is het Curatorium van het Nederlandsch Economisch Instituut als volgt samengesteld: Prof. Dr. A. O. Holwerda, voorzitter; Dr. E. Heldring, onder-voorzitter; Mr. R. Mees, penningmeester; en voorts de leden: Dr. J. W. Beijen; Ir. G. A. Kessler; Dr. K. P. van der Mandele; G. van der Muelen; S. Posthuma; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Prof. Mr. C. P. M. Romme; P. J. S. Serrarens; Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuur; E. D. van Walree; D. J. Wansink en Prof. G. A. Ph. Weyer; terwijl als tijdelijk vervangend secretaris van Curatoren optreedt Prof. Mr. J. G. Koopmans.

BOEKBESPREKINGEN.

L. J. Zimmerman, Sparen, beleggen en investeren in de economische literatuur ('s-Gravenhage 1941, 85 blz.).
H. Drahota, Sparen, Horten und Zins in der modernen Geldtheorie, insbesondere bei John Maynard Keynes (Jena 1941, 173 blz.).

De problemen, welke verband houden met het proces van sparen en investeren, hebben in het laatste decennium in toenemende mate de aandacht getrokken van een groot aantal economisten. Tal van publicaties, zowel in boekvorm als in de vorm van tijdschriftartikelen, zijn aan deze vraagstukken gewijd en hebben tot allerlei controversen en daarmee samenhangende polemieken aanleiding gegeven.

De twee boeken, welke wij hier aan een korte bespreking onderwerpen, stellen zich beide ten doel, enigermate orde te scheppen in de chaos van begrippen en theorieën, welke op het genoemde terrein naar voren zijn gebracht. Het Amsterdamse proefschrift van Dr. Zimmerman behandelt de ontwikkeling der opvattingen omtrent sparen, beleggen en investeren in de economische literatuur sinds de 17e eeuw, waarbij in het bijzonder aandacht wordt geschonken aan de betekenis, welke in de loop van de tijd door de verschillende schrijvers is toegekend aan het sparen en het investeren als elementen in de conjunctuurverklaring.

Het werk van Dr. Drahota houdt zich in het bijzonder bezig met de schriften, welke verband houden met de opvattingen van J. M. Keynes omtrent de verhouding tussen besparingen en investeringen, het opottingsverschijnsel en vooral ook de interesttheorie.

Dr. Zimmerman behandelt in een inleidend hoofdstuk de opvattingen der schrijvers de voor-klassieke en de klassieke periode, waarvoor de eerste de nuttigheid van het sparen, dat toenmaals meestentijds opotting betekende, betwistten, terwijl de klassieken, schrijvende in een periode van snelle economische expansie en grote investeringsmogelijkheden, juist het sparen aanmoedigden. Meer uitvoerig staat de schrijver vervolgens stil bij een tweetal groepen van theorieën, welke aan het sparen een volkomen verschillende invloed toekennen in het conjunctuurbeloop: de theorieën van het spaartekort en die van de overtollige besparingen. Tot aan de wereldoorlog van 1914—1918 overheerste de opvatting, dat het optreden van crises voor een belangrijk deel te wijten zou zijn aan een tekort aan besparingen; terwijl daarentegen in de na-oorlogstijd onder invloed van de feitelijke ontwikkeling, welke vooral na 1929 een overvloed van besparingen tegenover onvoldoende investeringen liet zien, meer en meer de overvloed van spaargelden als depressie-oorzaak werd aangezien. De schrijver van het proefschrift komt tot de slotsom, „dat de vraag, of er te veel of te weinig gespaard wordt, niet in abstracto kan worden opgelost, doch slechts aan de hand van een nauwkeurige studie der statistische gegevens kan worden geconstateerd.” (blz. 85).

In een vrij summier gehouden slothoofdstuk bespreekt de schrijver de meest bekende opvattingen in de recente literatuur. Achtereenvolgens passeren Keynes' statische analyse, Robertsons „period analysis” en de *ex ante* en *ex post* opvattingen der moderne Zweedse economen de revue. Het aan Robertsons analyse en Lundbergs „sequence analysis” verbonden bezwaar, dat niet kan worden aangetoond, hoe veranderingen in de verhouding tussen besparingen en investeringen na de twee onderzochte perioden verder doorwerken, weet de schrijver te ondervangen door gebruik te maken van een vergelijkingsstelsel, zoals o.a. is ontwikkeld door Prof. Dr. J. Timbergen. Op grond van zijn analyse van de schrijver tot de conclusie, dat een overwege van de besparingen boven de investeringen kan leiden tot een voortzetting of zelfs versnelling ener opgaande conjunctuurbeweging, namelijk dan, wanneer een grote neiging tot beleggen — hetgeen niet hetzelfde is als investeren — bestaat.

Is dit laatste niet het geval, dan is een neergaande beweging het gevolg. Gaan omgekeerd de investeringen de besparingen te boven, dan kan evenzeer een depressie ontstaan, namelijk indien de particulieren of de banken plotseling geen nieuwe middelen ter beschikking van de beleggingsmarkt kunnen of willen stellen.

De summier wijze van behandeling der moderne opvattingen heeft dit bezwaar, dat de behandelde theorieën niet steeds voldoende tot hun recht komen. Een tweetal voorbeelden hiervan willen wij noemen. In de eerste plaats leidt de zeer vluchtige behandeling van de opvattingen der Zweedse economen, waarbij zelfs de gehanteerde *ex ante* en *ex post* begrippen niet worden gedefinieerd, er toe, de verschillen in opvatting tussen de Zweedse auteurs onderling over het hoofd te zien. Zo zou het bijv. van belang zijn geweest, het verschil in interpretatie van het begrip „*ex ante* besparingen” bij Myrdal (het verschil tussen het *verwachte* inkomen en de *consumptieve* uitgaven) en Lundberg (het verschil tussen het *lopende* inkomen en de *consumptieve* uitgaven) in het oog te vatten. Als tweede voorbeeld van een te vluchtige behandeling noemen wij de kritiek van den schrijver op Keynes' theorie der „*liquidity preference*”. Het moge waar zijn, dat Keynes de betekenis van de liquiditeitsvoorkeur als bepalingsgrond van de hoogte van de rentestand enig-

zins overschat, doch de schrijver gaat te ver, indien hij het voorbeeld van de invloed van het Nederlandse „beleggersfront” meent te kunnen aanhalen om de zeer ondergeschikte betekenis van de liquiditeitsvoorkeur aan te tonen. Naar wij menen is juist het succes van een politiek, welke het welbewust liquide houden van belangrijke bedragen prefereerde boven het beleggen tegen een te laag geachte rentevoet, een bewijs voor de invloed van de liquiditeitsvoorkeur op de hoogte van de rentestand.

Wat de behandeling der moderne auteurs betreft, schenkt ons de studie van *Dr. Drahota* meer bevreemding. Behalve door de veel dieper gaande analyse van de opvattingen der moderne auteurs onderscheidt zich dit boek ook in een ander opzicht van de hierboven besproken dissertatie. In het werk van *Dr. Drahota* wordt nl. het accent niet gelegd op de conjuncturele problematiek, maar vrijwel uitsluitend op het monetaire mechanisme.

Het boek is in vier afdelingen verdeeld. De eerste twee afdelingen behandelen respectievelijk de opvattingen van *Keynes* omtrent sparen, oppotten en investeren in zijn „*Treatise on Money*” (1930) en in zijn „*General Theory of Employment, Interest and Money*” (1935). Opmerkelijk is vooral de heldere wijze, waarop de schrijver de continuïteit in *Keynes*' gedachtegang naar voren weet te brengen. Duidelijk wordt aangetoond, op welke punten de „*General Theory*” verbeteringen vertoont ten opzichte van de gedachtegang in de „*Treatise*”. Zo treden onder de factoren, welke de omvang der investeringen bepalen, de *winstverwachtingen* in de plaats van de *reeds behaalde winsten*. Voorts wordt in de „*General Theory*” duidelijker dan in de „*Treatise*” aangetoond, dat de aanpassing van de omvang der besparingen aan die der investeringen wordt bereikt door wijzigingen in de inkomens. De onhoudbaarheid der overige „bewijzen”, welke *Keynes* aanvoert voor de gelijkheid van besparingen en investeringen, wordt op overtuigende wijze belicht. In dit verband wordt de betekenis van het welbekende begrip „multiplier” op heldere wijze uiteengezet. De schrijver wijst erop, dat — naar bijv. ook naar voren is gebracht door *Mrs. J. Robinson* — de „multiplier” de besparingen gelijk maakt aan de voorgenomen investeringen. Voorts worden de theorieën van *Hawtrey*, *Robertson* en de Zweedse economen aan een vrij diepgaande analyse onderworpen, waarbij de schrijver op gelukkige wijze de verhouding dezer theorieën tot de opvattingen van *Keynes* in het licht weet te stellen.

In de derde en vierde afdeling van *Dr. Drahota*'s werk worden achtereenvolgens het opzettings-vraagstuk en de interesttheorie onder de loupe genomen. Vooral aan *Keynes*' interesttheorie, steunende op het element der liquiditeitsvoorkeur, worden zeer lezenswaardige beschouwingen gewijd. De schrijver toont aan, dat aanknopingspunten voor deze theorie reeds in de „*Treatise*” te vinden zijn, terwijl ook hier weer de denkbelden van *Keynes* worden geconfronteerd met de opvattingen van andere moderne auteurs. De betekenis van het monetaire element in de interesttheorie, waardoor een verband wordt gelegd tussen de algemene economische theorie en de geldtheorie, wordt op voortreffelijke wijze geschetst.

Wat wij in het onderhavige boek echter hebben gemist, is een beschouwing omtrent de onvolledigheid en eenzijdigheid van *Keynes*' interesttheorie, voortspruitende uit een overschatting van de betekenis van het monetaire element. De liquiditeitsvoorkeur en de geldhoeveelheid mogen van groot belang zijn voor de totstandkoming van de hoogte van de rentevoet en vooral voor de wijzigingen in de rentestand, doch de betekenis van de productiviteit der investeringen dient naar onze mening in de interesttheorie meer op de voorgrond te worden gebracht dan dit in de uiteenzettingen van *Keynes* het geval is.

Hoe dit echter ook zij, zeker is, dat de studie van *Dr. Drahota* kan worden beschouwd als een zeer bruikbare

wegwijzer in de veelheid van denkbelden, welke in de uitvoerige recente literatuur omtrent sparen, investeren, oppotten en rentestand naar voren zijn gebracht.

C. GOEDHART.

Preispolitik und Preisüberwachung in Europa nebst den wichtigsten gesetzlichen Bestimmungen, door Dr. W. Rentrop en H. Kayser. (München und Berlin 1941; C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung. 282 blz.).

„Het boek is ontstaan uit de practijk des dagelijkschen levens; het maakt derhalve geen aanspraak op wetenschappelijke nauwkeurigheid.” Aldus de schrijvers van het bovenvermelde boekje, in de eerste zinnen van hun woord ter inleiding. Hoe moet de beoordeelaar antwoorden op een dergelijke *captatio benevolentiae*? Zeker is hem hiermede een deel van de wind uit de zeilen genomen, inzonderheid wat betreft het eerste algemeene gedeelte van het werk. Hierin wordt een kort overzicht gegeven van wezen en doel van het economisch leven, waaraan een beschouwing wordt vastgeknoopt over het onder overheidsleiding georganiseerde economische bestel, en de prijspolitiek in het bijzonder. Juist de korthed, waarmee zeer ingewikkelde problemen hier moeten worden behandeld, leidt een enkele maal tot formuleeringen, welke men gaarne voor de rekening van den schrijver wil laten. Een opmerking over het conjunctuurritme als de volgende: „Diese tatsächlich feststellbare Erscheinung erläuterte die Konjunkturlehre dahin, dass es sich hierbei um eine Entwicklung handle, die durch ein bestimmtes Verhältnis zwischen Erzeugung und Bedarf, Sparen und Verbrauch ausgelöst werde” (pag. 6) is inderdaad niet zeer exact.

Daartegenover staan, in het bijzonder in de paragrafen over de prijspolitiek, behartenswaardige opmerkingen. Zoo wordt (op pag. 28) het standpunt verdedigd, dat de officieele prijsinstanties in de eerste plaats de gesanctioneerde pleitbezorgers van het publiek zijn, waarmee de op de volgende pagina voorkomende opmerking in verband kan worden gebracht, dat een prijspolitiek slechts kans van slagen heeft, als bij het publiek de bereidheid bestaat, deze politiek als juist te erkennen. Met pleitbezorgers immers, waaraan men zich niet zou willen toevertrouwen, zouden de verbruikers weinig zijn gebaat.

Het grootste gedeelte van het boek wordt ingenomen door het tweede hoofdstuk, waarin een beschouwing wordt gegeven over de organisatie der prijsbeheersching in elk der landen van continentaal Europa afzonderlijk. In een volgend hoofdstuk worden dan de teksten weergegeven van de desbetreffende wetten en besluiten, wederom voor elk land afzonderlijk, en wel veelal zoowel in de landstaal als in de Duitsche taal. Het behoeft geen betoog, dat dit naast elkaar beschikbaar stellen van deze officieele teksten aangaande de organisatie der prijspolitiek in verschillende landen — welke dikwijls eerst door de vertaling voor ruimeren kring toegankelijk worden gemaakt — het boek aantrekkelijk maakt voor den beoefenaar van economisch onderzoekingswerk. Nog afgezien van het feit, dat hierdoor vele gegevens en details in één bestek zijn vereenigd, lokt de zoo geboden mogelijkheid tot vergelijking van regelingen in dikwijls geheel anders geaarde landen tot nadere bestudeering.

Een curieus beeld van den voortgang der prijsbeheersching over Europa en den veelal nauwen samenhang daarvan met de organisatie der oorlogseconomie, is te construeeren uit de data der basisdagen voor den prijsstop, d.i. de vastzetting der prijzen op het peil van een bepaalden dag. Als een merkwaardige omissie trof ons, bij een poging tot het samenstellen van een dergelijke chronologische tabel, dat de tekst van de wetten in Spanje en Zwitserland, welke wel in den inhoud worden genoemd, in het boek niet zijn gegeven. Hetzelfde geldt, o.a., voor Italië. Weliswaar wordt in een noot bij den inhoud aan-

gegeven, dat niet alle in het tweede, beschrijvende, deel behandelde landen ook voorkomen in het gedeelte, dat de wetten en verordeningen bevat, doch het lijkt ons een juistere handelswijze de betrokken landen dan uit de desbetreffende inhoudsopgave weg te laten, of althans het eventueel ontbreken der teksten in elk geval onmiddellijk achter de naam van het land te vermelden. Tegenover deze, gedeeltelijk technische, aanmerkingen kan als een punt in het creditsaldo worden geplaatst, dat de technische uitvoering van het boek keurig is. Het aantal zetfouten in de vreemde talen is, voorzover wij konden nagaan, opvallend gering.

Keeren wij echter kortelings terug tot het naast elkaar stellen van eenige typische kenmerken der prijsregeling in verschillende landen. Een vrij uitgebreide beschouwing leveren de auteurs vooral over de prijspolitiek in Duitschland. Dit in overeenstemming met één hunner doeleinden, den inhoud en de uitwerking der Deutsche economische politiek voor den buitenlander beter begrijpelijk te maken. Vergelijkt men, na lezing van dit gedeelte, de regeling in andere landen, dan valt het op, hoeveel daar aan het Deutsche voorbeeld is ontleend. Zoo trekt het de aandacht, dat, evenals in Duitschland, in verschillende landen de prijs van den arbeid, het loon niet onder de algemeene regeling valt. Dit geldt, zooals bekend is, ook voor ons land. Er zijn echter ook vele eigen trekken in de nationale regelingen. Om een enkel punt te noemen, zij vermeld, dat in de Druksche prijzenbeschikking van 21 Oct. 1940 uitdrukkelijk wordt vermeld, dat de debatten der verschillende commissies vertrouwelijk zijn.

Hoewel begrijpelijk, gezien het praktische doel van het boek, is het toch, om vergelijkingsredenen, te betreuren, dat de in Engeland getroffen maatregelen ontbreken. Juist bij den anderen grondslag, waarvan men daar wil uitgaan, zou het belangwekkend zijn geweest, de uitwerking van de prijsregeling in Engeland met die in andere landen, in het bijzonder Duitschland, te confronteeren.

Resumeerend blijkt dit boek, dat wordt aangekondigd als voor de praktijk en voornamelijk de exporteurs, bestemd, ook van belang te zijn voor diegenen, die zich uit wetenschappelijke belangstelling of uit organisatorische doeleinden met de vormen der prijspolitiek bezighouden. Het is slechts te betreuren, dat een werk als het voorwerpig, juist de actualiteit van het onderwerp, ten deele snel zijn waarde als naslagwerk verliest. Zoo ontbreekt, tengevolge van den datum van verschijning, b.v. het „Prijsvormingsbesluit 1941” van 23 Augustus 1941, waarin de prijspolitiek van Nederland de doelstelling van beheersching der prijsvorming als grondslag kreeg¹⁾. Wellicht is dit bezwaar door het op gezette tijden doen verschijnen van supplementen te ondervangen.

H. W. LAMBERS.

¹⁾ Over de prijspolitiek van Nederland geeft echter het „prijs-beheerschingsnummer” der Economisch-Statistische Berichten van 26 November 1941 een ruim en gedetailleerd overzicht.

OVERHEIDSMAATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Brandstoffen. Nadere bepalingen inzake de organisatie van den handel in generatorenanthraciet. (E.V. 28/11/41, pag. 1781; Stct. No. 230).

Nadere regeling van de distribueering van vaste brandstoffen in verband met het vaste klantstelsel voor den kolenhandel. (E.V. 5/12/41, pag. 1827; Stct. No. 234).

Chemische producten. Regeling inzake het verbruik van kopersulfaat. (E.V. 5/12/41, pag. 1828).

Copiëerinstellingen. Verplichte inschrijving bij de Sectie Grafische Industrie van het Rijksbureau voor Verwerkende Industrieën van copiëerinstellingen, die hun werkzaamheden verrichten voor levering aan derden. (E. V. 21/11/41, pag. 1745; Stct. No. 223).

Diamant. Nadere regeling van de diamantindustrie. (E. V. 21/11/41, pag. 1746; Stct. No. 225).

Regeling van de bedrijfsorganisatie der diamantindustrie. (E.V. 28/11/41, pag. 1782; Stct. No. 226).

Hout. Nadere regeling van den handel in bepaalde houtproducten. (E. V. 21/11/41, pag. 1746; Stct. No. 225).

In- en Uitvoer. Afkondiging van het Documentenbesluit 1941, waarbij de te vervullen formaliteiten bij in- en uitvoer worden geregeld. (E. V. 21/11/41, pag. 1741/42; Stct. No. 221).

Kunstzijde. Regeling van de aflevering van kunstzijde en kunstzijden garens door fabrikanten. (E.V. 28/11/41, pag. 1784).

Metalen. Gewichten van 100 gram en hooger mogen in plaats van uit geelkoper, vervaardigd zijn uit zinklegeringen.

Regeling van de zgn. verschrotting op korten termijn van bruikbaar ijzer. (E. V. 21/11/41, pag. 1745; Stct. No. 224).

Vervulde opgave van alle voorraden ijzer en staal en zgn. bruikbaar ijzer, teneinde op deze wijze den verschrottingsplicht voor deze materialen nader te regelen. Nadere regeling van den handel in schrot. (E.V. 28/11/41, pag. 1782; Stct. No's. 213A, 224 en 229).

Beperking van den handel in isolatiebuis en ijzeren laschdozen. Nadere regeling van den handel in ijzer en staal. (E.V. 5/12/41, pag. 1824/27; Stct. No. 235).

Monopolieproducten. Thans vallen ook eikels, kastanjes, beukenootjes en hop onder het in- en uitvoermonopolie der Nederlandsche Akkerbouwcentrale, terwijl voorts ook vervangingsmiddelen van koffie en thee onder het monopolie van de Nederlandsche Meelcentrale zijn gekomen. (E. V. 21/11/41, pag. 1741; Stct. No. 221).

Aanwizing van het Vee- en Vleesch-aankoopbureau, inplaats van de Veehoudercentrale, als monopoliehouder van den in- en uitvoer van vee en vleesch. (E.V. 5/12/41, pag. 1826; Stct. No. 234).

Olie. Nadere voorschriften inzake het gebruik van donkere olie, alsmede voorschriften inzake uitvoer en uitvoer van smeerolie. (E.V. 5/12/41, pag. 1827; Stct. No.'s 233 en 235).

Opsporing delfstoffen. De bij de Wet van 1 November 1933 (Stbl. no. 568) ingestelde 10-jarige beperking van de vrijheid van opsporing van delfstoffen is met 10 jaren verlengd en thans ook van toepassing verklaard op de provincie Noord-Holland. (E.V. 28/11/41, pag. 1780).

Organisatie bedrijfsleven. Instelling van de bedrijfsgroep „Kledingindustrie” met de daaronder vallende zes vakgroepen. (E.V. 28/11/41, pag. 1784; Stct. No. 230).

Beschikking van de Organisatie-Commissie, betreffende de instelling van de hoofdgroep „Industrie”. (E.V. 5/12/41, pag. 1824; Stct. No. 234).

Prijsregelingen. Nadere prijsvoorschriften met betrekking tot maximum-prijzen voor spiering en pos, maximum-telersprijs voor zomerzaaigranen en maximum-prijzen in restaurants. (E. V. 21/11/41, pag. 1744/45; Stct. Nos. 223 en 226).

Prijsvoorschriften met betrekking tot de prijzen van griend- en teengewassen en van zgn. vulvlokken. (E.V. 28/11/41, pag. 1783).

Nadere prijsvoorschriften inzake maximum-prijzen voor vruchtenpulp, prijzen van groenten en fruit, paardvleesch, sproten zeebleek en pachtprizen voor de jacht. (E.V. 5/12/41, pag. 1825/26; Stct. No.'s 232, 233, 234 en 235).

Tabak. Regeling van de distribueering onder den handel, van tabak en tabaksproducten. (E.V. 28/11/41, pag. 1784).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Aardappelen. Nadere regeling van den handel in bepaalde variëteiten pootaardappelen. (E.V. 28/11/41, pag. 1781).

Bloemkwekerij. Regeling van de inkrimping van de bloemkwekerij teneinde de teelt van warmoezerijge-

wassen en/of vroege aardappelen met nacultuur uit te breiden. (E.V. 5/12/41, pag. 1825).

Groente- en fruitafval. Instelling van een droogverbod voor afval van groente en fruit, tenzij, al dan niet onder voorwaarden, ontheffing is verleend. (E.V. 5/12/41, pag. 1827; Stct. No. 234).

Kunstmest. Nadere regeling van de organisatie van de kunstmeststoffendistributie. (E.V. 21/11/41, pag. 1744; Stct. No. 222).

Landbouwgrond. Wijziging van de Bodemproductiewet 1939, waarbij het mogelijk wordt om bij overtreding van de in deze wet gegeven voorschriften den overtreder het gebruik van gronden en bedrijfsgebouwen te ontzeggen en dit aan andere personen of instellingen toe te kennen, voor een bepaalden termijn en tegen een van overheidswege vastgestelde vergoeding. (E. V. 21/11/41, pag. 1743; Stct. No. 223).

Landbouwinventarisatie. In het tijdvak van 1 tot 7 December 1941 wordt een inventarisatie van den veestapel en van de wintergewassen gehouden. (E.V. 28/11/41, pag. 1780; Stct. No. 228).

Melkproducten. Bepalingen inzake den verkoop en/of aflevering van bepaalde melkproducten. (E.V. 28/11/41, pag. 1781).

Rundvee. Regeling inzake de merking van runderen in verband met de registratie van het vee. (E.V. 5/12/41, pag. 1826).

Tuinbouwgewassen, Uitvoer. De directeur van de Groente- en Fruitcentrale wordt gemachtigde heffingen vast te stellen voor den uitvoer van 1 Juli j.l. af, van versche tuinbouwgewassen naar Duitschland. (E.V. 5/12/41, pag. 1825; Stct. No. 234).

Vleeschwaren. Bestuursbesluiten van de Stichting Nederlandsche Veehouderijcentrale inzake het bereiden van bepaalde vleeschwaren. (E.V. 28/11/41, pag. 1781; 5/12/41, pag. 1827; Stct. No. 232).

Zaden. Regeling van de teelt en den handel in groentezaden. Regeling van de aflevering van zgn. vrij geteelde tuinbouwzaden. (E.V. 28/11/41, pag. 1780; Stct. No. 227).

Verplichte inventarisatie van voorraden blauw, en witmaanzaad. Verbod van aflevering, vervoer en verkoop van zaden van groenvoedergewassen. (E.V. 5/12/41, pag. 1825; Stct. No.'s 230 en 233).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Dividendbeperking. Nadere regeling in het „Aanvullingsbesluit Dividendbeperking 1941” inzake de toepassing van de bepalingen van deze wet. Aanvullende mededeelingen inzake de termijn tot herkapitalisatie, als bedoeld in het besluit Dividendbeperking 1941. (E.V. 5/12/41, pag. 1826; Stct. No. 233).

Loonbelasting. Nadere regeling inzake de loonadministratie door werkgevers in verband met de loonbelasting. Nadere beschikking inzake de heffing der loonbelasting van losse arbeiders. (E.V. 5/12/41, pag. 1824; Stct. No. 232).

Omzetbelasting. Resoluties inzake de heffing van de omzetbelasting met betrekking tot vrijstelling en levering van motorrijtuigen aan Deutsche instanties en vrijstelling van de invoerbelasting bij tijdelijken invoer (herstel, bewerking, verpakkingsmateriaal e. d.) hier te lande. (E. V. 21/11/41, pag. 1741).

Nadere regeling van de heffing der omzetbelasting bij den handel in tabaksproducten. (E.V. 28/11/41, pag. 1784).

Waardevermeerderingsbelasting. Het besluit op de Waardevermeerderingsbelasting 1940, zal voortaan niet meer worden toegepast ten aanzien van landbouwgrond. (E.V. 5/12/41, pag. 1824).

VERKEER.

Binnenvaart. Regeling van tarieven in de internationale binnenscheepvaart. Nadere voorschriften inzake het beheer van het Grootboek voor de Rijn- en binnenvloot. (E.V. 5/12/41, pag. 1824; Stct. No. 235).

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSCHE GROOTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSCHE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In millioenen gulden)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Oct. 1941	30 Nov. 1941	31 Oct. 1941	30 Nov. 1941
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleeningen	89	52	109	58
Ned. schatkistpapier	834	782	987	922
	923	834	1096	980
Ander overheidspapier	14	14	14	14
Wissels	1	1	1	1
Bankiers in binnen- en buitenland	65	65	87	87
Prolong. en voorsch. op effecten	72	70	88	92
	152	150	190	194
Debiteuren	156	157	200	201
Effecten en syndicaten	26	29	35	39
Deelnemingen (incl. voorschotten)	12	11	24	23
	194	197	259	263
Gebouwen	15	15	19	19
Diverse reken. (incl. overl. posten)	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	2	2	2	2
Effecten leendepôt	13	13	13	13
	1299	1211	1579	1471
Passiva:				
Crediteuren	945	860	1146	1038
Wissels	—	—	—	—
Deposito's op termijn	72	68	95	90
Kassiers en genom. daggeldleeningen	—	—	—	4
Diverse rekeningen	29	31	34	35
Bestemmingsreserven	2	2	2	2
Effecten leendepôt	13	13	13	13
	1061	974	1290	1182
Aandeelen kapitaal	170	170	210	210
Reserve	68	67	79	79
	1299	1211	1579	1471

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wiss. 2½)	28 Juni '41	Lissabon	4	31 Mrt. '41
Bk. (Bel. Bl.Eff. 3½)	28 Aug. '39	Londen	2	26 Oct. '39
Bk. (Vrsch.inRC 3½)	28 Aug. '39	Madrid	4	28 Nov. '38
Athene	5 21 Juli '41	N.-York F.R.B.	1	27 Aug. '37
Batavia	3 14 Jan. '37	Oslo	4½	21 Sept. '39
Belgrado	5 1 Febr. '35	Parijs	1½	17 Mrt. '41
Berlijn	3½ 9 Apr. '40	Praag	3	1 Jan. '36
Boekarest	3 12 Sept. '40	Pretoria	3½	15 Mei '33
Brussel	2½ 25 Jan. '40	Rome	4½	18 Mei '36
Boedapest	3 22 Oct. '40	Stockholm	3½	17 Mei '40
Calcutta	3 28 Nov. '35	Tokio	3.5	21 Juli '41
Helsingfors	4 3 Dec. '34	Warschau	4½	18 Dec. '37
Kopenhagen	4 15 Oct. '40	Zwits. Nat. Bk.	1½	25 Nov. '36

½) 3 pCt. voor wissels, promessen en leeningen met een looptijd van meer dan 120 dagen.

ZILVERPRIJS.

Londen 1)	N. York 2)	A'dam 3)	Londen 4)
9 Dec. 1941.. 23½/2	—	9 Dec. 1941.. 2125	168/—
10 „ 1941.. 23½/2	—	10 „ 1941.. 2125	168/—
11 „ 1941.. 23½/2	—	11 „ 1941.. 2125	168/—
12 „ 1941.. 23½/2	—	12 „ 1941.. 2125	168/—
13 „ 1941.. 23½/2	—	13 „ 1941.. 2125	168/—
15 „ 1941.. 23½/2	—	15 „ 1941.. 2125	168/—
16 Dec. 1940.. 23	34¾/4	16 Dec. 1940.. 2125	168/—
23 Aug. 1939.. 18½/16	37¾/4	23 Aug. 1939.. 2110	148/6¼

1) In pence p. oz. stand. 2) Foreign silver id \$c. p. oz. fine. 3) In gulden per kg 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET NEDERLANDSCH CLEARINGSINSTITUUT.

(met data van vaststelling)	
Belga's	30.14 7 Aug. '40
Zw. Francs.	43.56 14 Oct. '40
Fr. Francs	3.77 6 Mrt. '41
Lires	9.91 3 Juli '41
Deensche Kr.	36.37 17 Febr. '41
Noorsche Kr.	42.82 21 Dec. '40
Zweedsche Kr.	44.85 13 Aug. '40
Finsche Mark	3.82 2 Juli '41
Dinar (Joego-Slavië)	—
(oude schuld)	3.43 16 Aug. '40
Dinar (nwe. schuld)	3.77 1 Juli '41
Turksche	—
Ponden	1.454 29 Dec. '39
Lewa (Bulgarië)	2.3025 Nov. '40
Pengoe (Hongarië)	—
(oude schuld)	36.52 20 Dec. '40
Pengoe (nwe. schuld)	45.89 20 Dec. '40
Zloty (Polen)	—
(oude schuld)	35.00 28 Jan. '41
(nwe. schuld)	37.68 11 Febr. '41
Lei	1.28 24 April '41
Slow. Kr.	6.48 10 Juni '39
Drachmen (Griekenland)	1.26 8 Oct. '41
Kuna	3.77 29 Oct. '41

